HRISTOS A ÎNVIAT!

22
ANUL VIII
Nr. 17 (375), 29 aprilie–5 mai 1997

SORIN ALEXANDRESCU
Regele Mihai – arma secretă a României pag. 7

GABRIEL LIICEANU pag. 10–11
„Sebastian, mon frère“

RODICA PALADE
Corespondenţă de la Strasbourg pag. 3

DISCURSUL REGELUI MIHAI I LA HAGA pag. 8–9

GABRIEL ANDREESCU

Virgil Măgureanu: un obstacol în calea integrării?

S-a anunţat definitivarea Raportului Serviciului de Informaţii pe anul 1996. Acesta urmează să fie prezentat Parlamentului. Unele voci au sugerat chiar eventualitatea înlocuirii Directorului SRI. Dar poate fi percepută de mai mult timp o campanie care vizează poziţia stabilului Virgil Măgureanu. Printre altele, aş aminti scrisoarea confidenţială a preotului Gheorghe Calciu Dumitreasa adresată Primului-ministru, Victor Ciorbea. Scrisoarea – publicată, cît era ea de confidenţială, în *Evenimentul zilei* din 10 aprilie – califica actuala situaţie a conducerii SRI ca un obstacol important în calea integrării României. Atîta vreme cît Preşedintele nu va rezolva problema Securităţii, Administraţia americană va privi România, se spunea, drept o ţară nesigură. Corectitudinea însemnărilor lui Gheorghe Calciu Dumitreasa, pe marginea discuţiilor domniei sale din Statele Unite, a fost contestată. Dar efectul de presă pe care această scrisoare şi-l propune rămîne totuşi foarte semnificativ.

Tema incompatibilităţii lui Virgil Măgureanu cu integrarea în NATO este dezvoltată pe larg într-un articol pe care *Ziua* l-a pregătit împreună cu alt actor de peste Ocean, *Lumea liberă*. Lucrat de adevăraţi specialişti ai domeniului. În articolul apărut cu o zi mai tîrziu decît scrisoarea preotului Calciu, se insistă pe ideea că Virgil Măgureanu sabotează integrarea euro-atlantică a României. Printre argumente: acţiunea de racolare a diplomaţilor Mark Sullivan şi Harold Nicholson, condusă de Virgil Măgureanu împreună cu ofiţerul KGB Fiodor Bondari; răspîndirea în Statele Unite a unui Raport privind candidatura României la NATO, reprezentînd punctul de vedere al Serviciului Român de Informaţii (şi tipărit cu menţiunea „aprobat de către directorul SRI“); campania violentă de denigrare a îndelungatei colaborări a generalului Pacepa cu guvernul Statelor Unite. Desigur, sînt transparente legăturile generalului Pacepa cu ziarul *Ziua* şi săptămînalul *Lumea liberă*. Dar colaborarea susţinută dintre Administraţia americană şi general, legăturile lui speciale cu oficiali importanţi – „public servants“ ca Dick Cheney, William Cohen, Jessie Helms ori congresmanul Frank Wolf – nu reprezintă o cacealma.

Şi iată, în această atmosferă, informata rubrică din pagina a treia a *Academiei Caţavencu* din 16–22 aprilie îl atacă şi ea, în termeni ultimativi, pe directorul SRI. Interesant pe de altă parte, *Academia Caţavencu* îi face un compliment fierbinte şefului SIE comentînd ura KGB faţă de *„acel personaj care a forat, încă de la venirea în fruntea SIE, curele trainice de comunicare în structurile europene şi euro-atlantice: Ion Talpeş“*. Mai subtil, aceeaşi preocupare are şi *Ziua*, afirmînd că acţiunea lui Virgil Măgureanu împotriva diplomaţilor Mark Sullivan şi Harold Nicholson a fost „contrabalansată“ dè către colaborarea SIE cu autorităţile americane.

SIE, CIA şi SRI implicate în procesul integrării României în NATO? *„22“* nu este o revistă care să se lanseze în speculaţii de acest tip. Ştim însă bine că în cei şapte ani pe care i-am lăsat în urmă, Serviciul Român de Informaţii a sprijinit masiv curentele antireformiste, şovine, extremiste, antioccidentale care ne-au pus astăzi într-o situaţie de nerecuperat. S-a ajuns pînă acolo, încît primul-adjunct al directorului SRI, Vasile Lupu, să vadă în INTERNET un pericol pentru securitatea naţională a României (declaraţie la sesiunea Institutului Naţional de Informaţii de acum un an). Şi în sfîrşit, ce putem spune despre atitudinea acestui Serviciu pentru care – citez din *Ziua* – *„cei care au colaborat cu guvernul SUA împotriva comunismului sînt trădători iar cei care au colaborat cu Moscova sînt eroi“*?

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 16 pagini ● 1.000 lei

Domnului Ion Caramitru,
Ministrul Culturii, Bucureşti

Stimate domnule ministru,

Ne adresăm dumneavoastră în faţa opiniei publice cu convingerea că atît Guvernul României, cît şi fiecare cetăţean al ţării sînt interesaţi în asigurarea unei stabilităţi interne a României, precum şi a reputaţiei sale internaţionale, prin urmare o publicaţie de mare tradiţie şi cu prestigiu peste hotare, cum este revista *Korunk* din Cluj, considerată în timpul dictaturii lui Ceauşescu ca un fel de inamic public numărul unu, poate fi de mare folos în afirmarea şi răspîndirea adevărului reprezentat de forţele democratice ajunse la putere în urma alegerilor din noiembrie 1996, aşa cum, de altfel, revista a ţinut să fie, mai înainte, o tribună a ideilor opoziţiei. Pentru a putea servi, în mod neîntrerupt, prin mijloacele sale proprii, edificarea societăţii civile, reconcilierea între români şi maghiari, cristalizarea unor interese convergente în spaţiul central şi est-european, revista ar trebui să beneficieze de sprijinul material minim necesar. În numărul nostru din ianuarie publicăm cu multă bucurie cele două scrisori adresate cititorilor noştri de preşedintele României, domnul Emil Constantinescu, şi cel al Ungariei, domnul Árpád Göncz. În acelaşi spirit dăm glas, în numărul nostru din aprilie, opiniilor foarte diverse ale unor universitari maghiari şi români în privinţa viitorului învăţămîntului superior din Cluj. Redactăm şi publicăm cu sprijinul unor fundaţii româneşti şi internaţionale antologii ale revistei în limbile română şi engleză (*Cumpăna*, respectiv *Render*). Din anul 1990 realizăm – tot prin forţe proprii, prin finanţarea obţinută anume pentru aceste proiecte – revista presei maghiare din ţară în limba română şi, invers, cea a presei române în limba maghiară. Eforturile noastre au fost onorate în ultimul timp cu mai multe premii internaţionale (Pulitzer etc.)

În aceste condiţii găsim alarmantă starea de incertitudine materială cu care sîntem confruntaţi, alături de celelalte reviste (între care alte două de limbă maghiară, *A Hét* şi *Művelődés*), editate de Ministerul Culturii şi administrate de editura „Cultura Naţională" – redactorii nu şi-au primit salariile din ianuarie a.c., de doi ani de zile a fost sistată plata colaboratorilor, iar datoria revistei la tipografie se cifrează la peste 30 milioane lei. Cunoaştem dificultăţile financiare prin care trece ţara, dar sîntem de părere că aceste greutăţi trebuie să fie suportate în mod uniform, altfel spus, colaboratorii externi şi interni ai revistei *Korunk* au la fel de bine dreptul la venitul ce li se cuvine, ca şi artiştii scenei, angajaţii muzeelor sau ai inspectoratelor de cultură – ca toţi cei care trăiesc din salarii. Credem că, aşa cum sănătăţii trebuie să i se acorde toată atenţia, la fel de importantă este şi igiena mentală în România de astăzi, mai ales în perspectiva integrării ţării în structurile euro-atlantice.

Este firesc că dorim să colaborăm cu puterea politică ce şi-a fixat drept obiective intrarea în NATO şi în Uniunea Europeană şi care a întreprins eforturi extraordinare pentru realizarea lor. Noi concepem propria noastră activitate într-un dialog creator cu actualul guvern de coaliţie (în care participă şi UDMR) şi nicidecum ca o activitate potrivnică acestuia. Nu ignorăm nici faptul că pentru realizarea publicaţiilor pe care le editäm trebuie să identificăm şi alte surse de finanţare, progresînd neîncetat şi în această direcţie, începînd cu anul 1990. Nu putem însă accepta indiferenţa de ordin economic care se manifestă la adresa noastră, suspendarea pe mai multe luni a sprijinului administraţiei centrale, care ar provoca grevă în orice alt domeniu. Îl rugăm pe domnul ministru – asigurîndu-l de tot respectul nostru – şi rugăm totodată Guvernul României să ia la cunoştinţă această stare de lucruri alarmantă şi să procedeze în spiritul echităţii la luarea măsurilor necesare.

Cu mult respect,

Kántor Lajos
redactor-şef al revistei Korunk

A fost o surpriză mare cînd am citit[1] în revista *„22"* articole despre integrarea României în Europa. De doi ani, pot să citesc româneşte, dar a fost prima dată cînd m-am bucurat pentru că textele despre integrarea României se potrivesc aproape total cu gîndurile mele. Într-adevăr: o Europă romantică există numai în visurile oamenilor. Este o idee romantică de unitate şi armonie, care nu se bazează pe realitate. Percepţia despre Europa este colorată de întîmplări personale şi depinde foarte mult de experienţele fiecăruia, provenite din întîlnirile cu oamenii din ţările europene. Fiecare european (francez, olandez, german sau român) îşi are propria istorie, pe care nu o poate neglija. (...)

Războiul Rece a fost un episod hotărîtor pentru percepţiile oamenilor din Occident despre Europa răsăriteană. Dintr-o asemenea perspectivă, ne închipuiam că integrarea europeană nu va fi realizată. (...) Vreau însă să scriu acum doar despre prima întîlnire cu România şi despre drumul pe care am mers după aceea.

Sînt profesor la Bernardinuscollege, Heerlen, Olanda, aproape de Maastricht. Imediat după revoluţia din 1989, am văzut la televizor că în România existau şcoli, care voiau să intre în legătură cu şcoli din Occident. De aceea, noi am început să corespondăm cu elevi şi profesori din diferite şcoli din România: Tîrgovişte, Tîrgu-Mureş, Oradea. (...) Şi pentru elevi, şi pentru profesori a fost o experienţă minunată: aveam contacte cu oameni dintr-o ţară pe care o simţeam mult mai departe decît americanii sau japonezii. Pentru noi, România era ţara lui Dracula, a ţiganilor, a lui Gheorghe Zamfir, a sărăciei, şi întîrziată. Cei patruzeci şi cinci de ani au construit un gol foarte adînc între **„noi"** şi **„ei"**, de fapt, după părerea noastră, dintre civilizaţie şi necivilizaţie, cultură şi ne-cultură. Numai cîţiva dintre occidentali au cunoscut pe acei bărbaţi mari ca Enescu, Brâncuşi şi Eliade. Pentru mine, fiind student la teologie, Eliade a fost un scriitor excelent, dar niciodată n-am făcut vreo legătură între gîndurile sale şi cultura românească.

În 1990 am vizitat prima dată România, venind în contact direct cu bagajul spiritual, despre care am scris mai sus. Îmi amintesc de sosirea mea la Otopeni, unde colega noastră ne-a aşteptat. Sigur că am văzut cenuşiile amintiri lăsate de Ceauşescu, dar, de asemenea, am întîlnit creaturi egale cu mine: oameni cu o

Maica îndurerată, Nicolae Suciu

istorie zbuciumată, cu o cultură impresionantă. Datorită acestei foarte şocante experienţe şi după ce am găsit traduceri din literatura olandeză în casele colegilor mei români, mi-a fost ruşine de gîndurile mele, care au dispărut imediat. Acum şase ani nu aveam nici o carte în limba română pe rafturile din camera mea de lucru... Pe scurt: a fost o experienţă eliberatoare cînd am descoperit că în Europa răsăriteană trăiesc oameni ca toţi ceilalţi: cu visuri, gînduri, teamă, umor, egoism, ură, dragoste etc.

Deşi este foarte interesant să discutăm importanţa integrării Europei, nu vreau să o fac aici şi acum. Punctul meu de vedere este clar: Europa nu poate să supravieţuiască dacă nu va fi o Europă integrată. (...) Şi am descoperit în această istorie durerea care există şi acum în relaţia dintre români şi minorităţi. În jurnalul meu de călătorie din anul trecut, scriu: *„Miercuri. vizităm Clujul. Am fost la Cluj a doua oară, dar de fiecare dată sînt impresionat de atmosfera oraşului. În Cluj, oameni, culturi, Orient şi Occident se întîlnesc în amestecul român-maghiar-austriac. Clujul este rezultatul mişcărilor unei istorii bogate şi agitate. Oraşul poate să fie exemplu pentru «Europa naţiunilor»".* (...)

Am făcut cunoştinţă cu scriitori şi pictori pe care nu îi cunoscusem pînă atunci. Vizitele în România mi-au mărit dorinţele de a învăţa mai bine limba română, de a înţelege societatea românească, de a întîlni oameni care trăiesc într-o altă parte a Europei. Olandezii au fost foarte impresionaţi de evenimentele din decembrie 1989. (...) Ca să onorăm poporul din România, primul-ministru olandez, Ruud Lubbers, i-a dăruit lui László Tökés „Medalia pentru libertate", medalia cea mai distinsă. În acelaşi timp, organizaţii de ajutor au vizitat deseori România. Aşteptările noastre cu privire la dezvoltarea politică, economică şi democratică au fost foarte mari. Am fost dezamăgiţi cînd am descoperit că schimbarea speratä nu s-a petrecut, în special din cauza indolenţei şi împotrivirii guvernului, a tensiunilor interetnice şi naţionalismului extrem, influenţa puterilor din episodul ceauşist etc. Şi prietenii noştri români au fost dezamăgiţi: de aceea au subliniat necesitatea unei revoluţii noi. În perioada aceasta am vorbit foarte mult despre natura contactelor noastre. Bineînţeles, au avut nevoie de suport material, dar au preferat suport moral, înţelegere şi simpatie: *„Nu trebuie să ne uitaţi! În sfîrşit am rupt izolarea noastră; să nu clădiţi un zid nou în jurul ţării noastre".*

Mulţumită convorbirilor cu prietenii noştri, ne-am schimbat atitudinea. (...) Mai întîi am hotărît integrarea, care înseamnă pentru noi acceptare, coexistenţă paşnică, egalitate, libertate, democraţie şi colaborare economică şi politică. Pentru noi aceste cuvinte nu sînt slogane, ci scopuri pe care trebuie să le realizăm. Ne dăm seama că ne aflăm foarte departe de ideea aceasta şi că, în realitate, trebuie să învingem multe piedici şi dezamăgiri. Mai ales credem că procesul acesta va costa mult timp. Istoria Europei este o istorie de douăzeci de secole de luptă şi nu trebuie să avem iluzia că vom ajunge în „cerul european" în timpul generaţiei noastre.

Discuţia despre întrebarea dacă avem nevoie de studiile europene, ca disciplină separată în instituţii separate de învăţămînt, ca module de curs în programa facultăţilor sau ca studii postuniversitare[2] este fără doar şi poate extraordinar de importantă. În orice caz, aceste instituţii pot să facă analizele necesare şi să studieze condiţii care să împiedice greşeli în viitor. În special trebuie să suporte baza, pe care să se sprijine integrarea. Nu avem deloc nevoie de o elită europeană, care se separă de toată lumea într-un turn de fildeş. Într-adevăr: instituţiile vor contribui la informarea sistematică a opiniei publice pe tema integrării în amănunt a şcolii cu modele de învăţătură pentru profesori şi elevi.

Pentru baza aceasta, noi, profesori români şi olandezi, învăţăm să-i împiedicăm pe elevii noştri să facă aceleaşi greşeli şi să păstreze aceleaşi prejudecăţi. Am început să corespondăm şi să ne vizităm în fiecare an pentru schimburi educative şi culturale. A ne cunoaşte mai bine este un proces interesant, dar nu totdeauna foarte uşor. Bineînţeles, sînt deosebiri între noi. Toate acestea le-am învins cu prietenia noastră şi cu legături pe care le-am clădit pe o înţelegere reciprocă pe bază de egalitate. (...) Ospitalitatea extraordinară a oamenilor din România, frumuseţea ţării şi cultura bogată compensează lungimea şi dificultatea acestui drum.

Mulţi prieteni români contează pentru mine la fel ca şi familia mea! Ei ţin la mine, eu ţin la ei. N-am iluzia că Europa va fi odată o familie mare, dar sînt sigur că integrarea Europei niciodată nu poate să devină o realitate fără contacte la nivel interuman.

Koos Linders
Heerlen, Olanda
Profesor de religie la liceul Bernardinuscollege din Heerlen, organizator de schimburi culturale între Olanda şi România.

[1]Gabriela Adameşteanu, „O trăsătură ne-europeană: aroganţa elitei", şi Oana Armeanu: „De la Europa romantică la una pragmatică", în revista „22" din 4–10 decembrie 1996.

[2]Vezi articolul Oanei Armeanu: „De la Europa romantică la una pragmatică", în revista „22" din 4–10 decembrie 1996.

Redacţiei revistei „22"

Am citit în revista *„22"* din 8–14 aprilie 1997 penibila scrisoare a ing. Vasile Cristescu. Spun **penibila** fiindcă este de-a dreptul ridicol să faci asemenea afirmaţii despre vîrfurile culturii româneşti contemporane.

Fiecare avea **dreptul** să refuze sau să nu refuze postul de ambasador. D-nul Vasile Cristescu afirmă că *„nu cunoaşte şi nu-l interesează motivaţia fiecăruia dintre ei"* – ca să vezi ce lipsă de respect, parcă am fi pe vremea comuniştilor... ca să nu mai vorbesc de limbajul folosit: *„S-au sustras şi se sustrag de la o datorie patriotică"* etc. Ca şi cînd tot ce fac ei în ţară – şi este bine ca d-nul Cristescu să ştie că fiecare face **exact ce trebuie** – nu ar fi o dovadă de patriotism...

Îi recomand d-lui Vasile Cristescu să se intereseze ce fac aceşti oameni în ţară, care a fost motivaţia lor şi în general să gîndească mai mult.

Are nevoie.

M. Crângu
Tecuci, 15 aprilie 1997

ILIE ŞERBĂNESCU

Capacităţile de rafinare excedentare – o afacere păgubitoare

Ca s-o spunem pe-a dreaptă, nici o rafinărie n-ar trebui să se afle pe lista întreprinderilor ce trebuie lichidate din cauza pierderilor pe care le produc. Nu însă pentru că ar fi cumva rentabile sau rentabilizabile. Motivul este că rafinăriile constituie o cu totul altă problemă, care trebuie abordată ca atare. Băgate în aceeaşi oală cu alte întreprinderi, există riscul ca oamenii să nu mai înţeleagă absolut nimic. Pentru că este foarte greu de înţeles de ce ar urma să fie trecută în lichidare o rafinărie precum Midia-Năvodari, şi nu o întreprindere ca aceea de autocamioane Braşov, care are şi ea o groază de sute de miliarde de lei datorii, din care grosul chiar la bugetul de stat şi la fondul de pensii, prin care se pericliteză salariile şi pensiile altora, îndrituiţi să le primească şi evident fără nici o vină.

România are capacităţi de rafinare pentru circa 34 de milioane de tone de ţiţei, la un cuantum pentru acoperirea necesităţilor interne de aproximativ 12–13 milioane de tone. Unii spun 16–18 milioane tone. Oricum am lua-o, surplusul este ameţitor de mare. Problema este deci dacă folosirea capacităţilor excedentare de rafinare pentru a importa ţiţei brut şi a exporta produse petroliere – căci producţia internă nu este decît de 6 milioane de tone – reprezintă sau nu o afacere rentabilă pentru România (admiţînd că se găsesc parteneri pentru asemenea afaceri, adică firme dispuse să livreze ţiţei brut şi să preia integral produsele rafinate obţinute). Căci dacă nu, capacităţile de rafinare excedentare trebuie reduse. Şi noul guvern s-a angajat în acordurile cu instituţiile financiare internaţionale să facă acest lucru. A făcut bine, a făcut rău? Să vedem cum stă întîi din punct de vedere strict tehnic problema.

Rafinarea nu înseamnă prelucrare!

În vederea utilizării în scopurile sale multiple, energetice şi industriale, ţiţeiul (petrolul brut) este prelucrat prin rafinare, care reprezintă de fapt o separare a diferite fracţiuni petroliere: cele uşoare (gazoase, cum sînt butanul şi propanul, sau lichide, cum sînt benzinele superioare), cele medii (cum sînt gazul lampant sau parafina) şi cele grele (vîscoase, cum sînt uleiurile, păcurile). Ceea ce rezultă din această operaţiune nu corespunde exact structurii cererii (în general, fracţiunile cele mai grele sînt folosite în termocentrale, iar benzinele, pentru motoarele cu combustie internă, în timp ce alte fracţiuni au utilizări, în mare măsură, industriale).

De aceea, se recurge, în funcţie de necesităţi, şi la o a doua operaţiune de distilare, mai complicată şi mai costisitoare, care are menirea de a apropia structura pe fracţiuni petroliere a ofertei de structura specifică a cererii. Totodată, însă, ea constituie o etapă în procesarea petrolului pentru utilizarea sa în scopuri industriale (şi nu energetice).

Acest fapt are importante implicaţii de ordin economic. O anumită cerere, în cazul unei ţări, pentru o fracţiune petrolieră nu poate influenţa direct şi în acelaşi cuantum dimensionarea capacităţii de rafinare. Pentru a se înlătura limitările, decurgînd din nesuprapunerea (specifică în cazul fiecărei ţări) a structurii ofertei şi structurii cererii, se recurge la compensări între ţări, prin schimburi de produse petroliere. De aceea, comerţul cu ţiţei brut reprezintă doar o parte din schimburile petroliere pe plan mondial, care cuprind şi comerţul cu diferite produse rezultînd din rafinare.

Trebuie să fie clar că rafinarea nu înseamnă prelucrare, ci doar un stadiu tehnologic indispensabil în cadrul folosirii petrolului, indiferent dacă în scopuri energetice sau în scopuri industriale. Adevărata prelucrare a petrolului înseamnă industrializarea derivatelor sale în petrochimie, chimie, în industria materialelor plastice şi în industria medicamentelor, din păcate, slabă în România, îndeosebi în raport cu capacitatea de rafinare.

Oricum, nici o ţară nu-şi stabileşte capacităţi de rafinare peste cele acoperitoare ale nevoilor interne (inclusiv, bineînţeles, unele de rezervă), în ideea că prin aceasta ar „prelucra" petrol pentru export, indiferent dacă acest petrol provine din import sau chiar din producţie internă. Şi n-o face pentru că de regulă iese în pierdere, întrucît din procesul în sine de rafinare, fără a lua în considerare o eventuală chimizare ulterioară, rezultă oricum peste 80 de produse, indiferent că se doreşte sau nu. Unele au, iar altele n-au cerere externă. Şi foarte multe din ele pun probleme deosebite în ce priveşte transportul. Că este aşa o dovedeşte cazul, de departe cel mai semnificativ, al ţărilor producătoare şi exportatoare de petrol, care exportă ţiţei şi nu produse petroliere şi a căror capacitate de rafinare este în concordanţă cu consumul propriu şi nu cu producţia proprie.

În concluzie, nimeni nu-şi dezvoltă capacităţile de rafinare special pentru a exporta doar produse petroliere rafinate. Nimeni n-a făcut-o în lume, în afară de Ceauşescu, care a crezut în mod fals că astfel face o afacere, cînd mai degrabă a legat în acest mod România la cap fără să o doară.

O soluţie impusă de criteriile economice

România are capacităţi de rafinare de circa 34 de milioane de tone, la necesităţi reprezentînd doar circa jumătate din această cifră. O parte din capacităţile suplimentare pot fi folosite ca placă turnantă de procesare, importîndu-se ţiţei brut prin plăţi în exporturi de produse rafinate. Este greu însă de imaginat că în zonă există necesităţi neacoperite de produse derivate la concurenţa rafinării a 15–20 milioane de tone de ţiţei brut. Aşa că, economic vorbind, la o bună parte din capacităţile excedentare de rafinare România trebuie să renunţe. Că din aceste capacităţi la care trebuie să renunţe face parte Rafinăria Midia-Năvodari sau Rafinăria Dărmăneşti, asta rămîne să stabilească specialiştii. În cazul Midia-Năvodari, intervine şi perspectiva, deocamdată la un orizont neprecizabil, ca rafinăria să proceseze petrol caucazian în prezumtivul drum al acestuia către Europa Occidentală. A o pune, însă, pînă atunci, în conservare, costă bani, aproape la fel de mulţi cu a o folosi, ca pînă acum, sub capacitate, acumulîndu-se pierderi peste pierderi.

Dacă nu renunţă la o parte din capacităţile excedentare de rafinare, România nu poate face decît ceea ce face de ani şi ani: importă petrol brut cît poate, şi-atunci cea mai mare parte din rafinării lucrează sub capacitate. Şi, deci, în pierdere. În anumite privinţe, situaţia a devenit chiar caraghioasă. Vrînd să dea cît de cît de lucru la cît mai multe rafinării, România acumulează pierderi care o împiedică să importe petrol măcar atît cît este necesar pentru capacităţile de prelucrare post-rafinare – cu alte cuvinte, capacităţi petrochimice, unde începe adevărata valorificare a petrolului – şi pentru a căror producţie există cerere externă, rămasă astfel neacoperită.

RODICA PALADE

Consiliul Europei joacă adevăratul său rol după încetarea războiului rece

Cu prilejul actualei sesiuni a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (21–25 aprilie 1997), mai mult ca oricînd, a reieşit importanţa rolului politic jucat de acest organism care, înaintea celorlalţi, şi-a asumat misiunea de a fi prima încăpere din marea casă europeană în care să fie primite fostele ţări comuniste. Căci, cu toată dorinţa lor declarată de a promova drepturile omului, democraţia şi economia de piaţă, aceste ţări vin spre civilizaţiile occidentale cu grave şi nenumărate probleme. În discursul rostit în faţa Adunării Parlamentare (23 aprilie), preşedintele bulgar, Petăr Stoianov, a întărit observaţia de mai sus, afirmînd chiar că *„adevăratul rol al CE este jucat după terminarea războiului rece"*.

Dincolo de chestiunile curente înscrise pe agenda actualei reuniuni de la Strasbourg – cum ar fi incidenţa noilor tehnologii de comunicare şi informare asupra democraţiei sau progresul reformei economice în Europa Centrală şi Orientală, dar şi raportul privind respectarea obligaţiilor şi angajamentelor contractate de România, raport cu care se încheie monitorizarea ţării noastre de către CE –, punctele fierbinţi ale discuţiilor au privit situaţia dramatică a Albaniei şi cea a Bulgariei. Două ţări membre ale CE (Albania din 1995, iar Bulgaria din 1992) au fost confruntate în ultimele luni cu grave probleme interne care se repercutează însă asupra întregului proiect european.

Invitat la Strasbourg la numai cîteva zile după alegerile care au consfinţit victoria forţelor democrate, preşedintele Stoianov a pledat ferm şi cu un patos reţinut pentru ţara sa (*„Bulgaria a optat irevocabil pentru valorile democraţiei"* – a spus el), în vizibilul efort de a cîştiga încrederea şi credibilitatea Occidentului, după frămîntările multiple ale unei populaţii adusă de fosta conducere socialistă în dezastru. *„Sînteţi un adevărat lider european"* – i-a spus unul dintre parlamentari preşedintelui bulgar, în introducerea întrebării care viza reforma economică radicală. Cum va fi ea acceptată de un popor care aşteaptă rapid o ameliorare a vieţii? Căci, în ciuda cuvintelor de încurajare ale participanţilor, urmate de asigurările lui Stoianov că Bulgaria s-a angajat ferm pe „calea cea bună", în hemiciclul de la Strasbourg plutea reticenţa faţă de condiţia prea fragilă a acestei ţări, chiar dacă ea a fost radical schimbată în urma alegerilor.

Cît priveşte Albania, Daniel Tarschys, secretarul general al CE, n-a ezitat să spună: *„Drama Albaniei este drama Europei. Pentru prima oară în istoria organizaţiei noastre, un stat membru a făcut implozie sub ochii noştri. Ordinea publică s-a prăbuşit, străzile au fost invadate de grupuri înarmate; paralizat, guvernul a cerut ajutor internaţional, iar cetăţenii se baricadează în case sau caută disperaţi scăparea pe mare"*.

Deşi diferite, situaţiile celor două ţări pun în discuţie la ora actuală conţinutul politicii de securitate. În timp, politica de securitate a unei ţări s-a concentrat asupra efortului de a proteja un teritoriu de agresiuni externe. Astăzi în schimb, politica de securitate trebuie să vizeze pericolele interne, iar proiectul european, în ansamblu, nu poate ignora stările conflictuale în care ţările membre pot să cadă, indiferent de explicaţiile care se oferă (sărăcie, mentalităţi etc.).

„Carantina" impusă de CE ţărilor care doresc să devină membre, dar şi celor cu drepturi depline (mă refer mereu la ţări foste comuniste) priveşte atingerea cîtorva obiective clare: respectarea drepturilor omului, promovarea şi consolidarea reformelor politice, legislative şi constituţionale în paralel cu cele economice, dezvoltarea democraţiei locale, a educaţiei şi a culturii. Revăzînd cu atenţie aceste obiective, vom regăsi un compendiu al criteriilor de aderare în marile structuri, NATO şi UE.

„România a făcut progrese considerabile"

Raportul asupra respectării obligaţiilor şi angajamentelor contractate de România (autori Gunnar Jansson, Schwimmer şi Durrieu) marchează încetarea monitorizării ţării noastre de către CE. Raportul este o analiză amplă şi minuţioasă din care nu lipsesc aprecierile pozitive la adresa evoluţiilor din România, în special după alegerile din noiembrie 1996: *„România a cunoscut prima sa veritabilă alternanţă democratică". „În cursul recentei vizite, am fost puternic impresionaţi de schimbarea climatului politic în ţară şi de deschiderea noii echipe aflate la putere"*. Sînt trecute în revistă convenţiile CE semnate şi ratificate de România, punct asupra căruia raportorii se declară „perfect satisfăcuţi". Raportorii CE salută cooptarea la guvernare a UDMR, însărcinatul pentru problemele minorităţilor fiind G. Tokay, reprezentant al minorităţii maghiare, care a precizat că programul guvernamental referitor la minorităţi este axat pe 3 obiective: învăţămîntul în limba maternă, restituirea bunurilor ecleziastice sau aparţinînd anumitor minorităţi şi ratificarea Cartei autonomiei locale şi cele a limbilor regionale sau minoritare. Referitor la organizarea puterii judiciare şi a reformei juridice, au fost notate intenţiile ministrului de Justiţie de a ameliora constant cadrul în care independenţa justiţiei să poată fi garantată. Anumite reglementări ale Codului penal actual, care pun în cauză libertăţile fundamentale, sînt socotite inacceptabile (art. 200 referitor la homosexuali şi articolele care ating libertatea presei).

Raportul înregistrează *„condiţiile de detenţie deplorabile din închisori, regretînd că autorităţile au făcut prea puţin pentru a ameliora şi a pune capăt suprapopulării carcerale"*. Nu este trecută cu vederea problema copiilor abandonaţi, a bunurilor imobiliare confiscate, a necesităţii de a lupta constant împotriva rasismului, a xenofobiei şi a intoleranţei.

Proiectul de Recomandare include obligaţiile României de a continua reformele cu un sprijin sporit din partea CE.

Nota bună primită astăzi de România se adaugă eforturilor din ultimele luni, în cursa pentru integrarea euro-atlantică. Criza Albaniei şi fragila stabilizare în Bulgaria ne amintesc puternic soarta pe care am fi putut şi noi s-o împărtăşim. În plus, nu poţi să nu te gîndeşti la momentele „fierbinţi" pe care şi România le-a creat, aici, la Strasbourg (mineriade etc.), în urmă cu cîţiva ani.

„Construirea Europei, spunea Daniel Tarschys, *a început cu o generaţie care spunea **nu** ororilor celui de-al doilea război mondial. Generaţia noastră ar trebui să spună **nu** faptelor petrecute în Albania, Bosnia şi în Cecenia"*.

EMIL HUREZEANU

Vis al unor umbre...

Episodul noii puneri în chestiune a directorului SRI, Virgil Măgureanu, de către un mare ziar bucureştean, prin intermediul lui Ion Mihai Pacepa, tocmai în momentul cînd şeful diplomaţiei române încearcă, cu tot mai puţine şanse, să obţină bunăvoinţa Statelor Unite pentru integrarea României în NATO, sare în ochi. Impresia e că avem de-a face, din nou, ca de atîtea ori în momente sensibile ale istoriei postdecembriste, cu exact aceeaşi constelaţie care transformă aproape orice demers politic românesc pozitiv în rezultat paradoxal: al intenţiilor vizibile, dar şi al unui mănunchi de necunoscute, între care mai ales intenţii contrare celor sesizabile de toată lumea, contra-sensuri insidioase, energice reacţii camuflate, de respingere a ceea ce, la vedere şi pentru toată lumea, pare, în sfîrşit, o formă a normalităţii explicabile. Nu vreau să devin mai ermetic decît e cazul, contribuind astfel la sporirea acestui misterios model românesc, al actului şi contra-actului, asociate senin în acţiunea publică, într-un fel de duplicitate cordială şi naturală destinată înşelării unora, dar sfîrşind, de fiecare dată, ca un bumerang otrăvitor, în cel mai important prejudiciu adus propriei cauze.

Am început cu descrierea teoretică a unui simptom, ilustrat de o imensă realitate şi literatură de specialitate.

Conflictul Măgureanu-*Ziua*-Pacepa, oricine ar avea dreptate, se transformă într-un nou memento al nesăvîrşirii fatale a actului pozitiv în viaţa publică românească. El ar putea să explice una din îndoielile americane privind seriozitatea democratizării în România, ca principal criteriu al integrării rapide în NATO. De ani de zile, Ion Mihai Pacepa, Liviu Turcu sau Mircea Răceanu – figuri aparţinînd vieţii de noapte, istoriei intime a României, acelei ţări secrete şi duble de care vorbeam – redevin figuri publice, în presa americană, americano-română sau română, în momente speciale: criza regimului comunist, pe care numiţii l-au cunoscut, slujindu-i dedesubturile, apropierea revoluţiei, numirea sau căderea guvernului (Roman, Văcăroiu), iminenţa acordării sau respingerii clauzei naţiunii celei mai favorizate şi, mai întotdeauna, în legătură directă cu prelungirea, explicabilă şi inexblicabilă în aceeaşi măsură, a mandatului lui Virgil Măgureanu.

Pe vremea cînd Ion Iliescu reuşea să-şi menţină fotoliul de preşedinte, orice-ar fi făcut, se spunea că doar domnia sa şi directorul SRI au reuşit să rămînă în picioare, ca ultimi supravieţuitori obligatorii ai unui sistem antediluvian şi primi exponenţi ai înnoirii sale dialectice. A dispărut şi Ion Iliescu, a rămas doar Virgil Măgureanu. S-au schimbat guvernele, regimurile şi sistemele, schimbarea s-a produs în salturi şi în proporţie de masă sau în linişte şi fără pierderi, dar, ca prin minune, la prima mare îndoială şi încercare colectivă: intrăm sau nu în NATO, apar din nou, cerînd sau refuzînd să dea explicaţii, păstrîndu-şi misterul şi fascinaţia, pe fondul unui deficit patent de calităţi democratice, intelectuale sau retorice, aceiaşi Virgil Măgureanu şi Mihai Pacepa. Cum e posibil ca, în transarea unui moment al democraţiei, chiar după noiembrie 1996, fostul şef al securităţii lui Ceauşescu, sub Ceauşescu, şi actualul şef al securităţii lui Ceauşescu, sub Constantinescu, Pacepa şi Măgureanu, să redevină actori principali, simboluri totemice ale tribului reînvrăjbit?

E normal? Unde se sfîrşeşte normalitatea şi unde începe acea specialitate naţională, de care vorbeam la început, duplicitatea menită să înşele şi sfîrşind prin a se autoînşela?

Prezenţa d-nilor Virgil Măgureanu şi Ion Talpeş în fruntea principalelor servicii secrete ale României, sub două mandate Ion Iliescu şi la patru luni de mandat Emil Constantinescu, este anormală, indiferent de rolul lor pozitiv, mai mult bănuit decît cunoscut, în schimbările din 1989 şi 1996. Aceste servicii nu şi-au modificat decît parţial configuraţia şi concepţia despre lume şi viaţă, după 1989. Au fost reţinuţi în „organe", ca şi într-un fel de contraproductivă Arcă a lui Noe, şi falangiştii ceauşişti, şi kgb-iştii revigoraţi de gorbaciovism, şi xenofobii mioritici eterni, în structuri pretins democratizate, dar impenetrabile. Timp de 7 ani, au existat motive să credem că în spatele eşecurilor politice, economice şi morale româneşti au stat de fiecare dată şi aceste servicii. Ele aşa au fost şi sînt percepute şi în străinătate, mai ales de ţările occidentale, în orice caz în Statele Unite şi Germania.

Cum poate un politician român democrat să mai aibă îndoieli în legătură cu şansele de admitere promptă în NATO ale unei ţări ale cărei servicii secrete au rămas înţepenite în proiectul ceauşisto-kgb-ist, cu binecuvîntarea unui fost preşedinte de stînga şi a unor actuali preşedinte şi guvern de dreapta, cu toţii aleşi democratic? Servicii secrete ai căror lideri, vorba lui Pablo Neruda, nu şi-au mai spălat picioarele ideologice de pe vremea războiului rece?

Pacepa se manifestă, nu neapărat ca personaj pozitiv, în aceeaşi logică paradoxală. El merită cu siguranţă amnistierea şi reabilitarea. Menţinerea condamnării la moarte a autorului ***Orizonturilor Roşii*** şi stigmatizarea sa oficială drept trădător, tocmai de aceia care au girat execuţia sumară a celui pe care Pacepa doar l-a părăsit, spre paguba dictaturii, ţin de acelaşi mister absurd impus României ultimilor ani, dar inacceptabil în România ultimelor luni. Ideea numirii lui Pacepa în locul lui Măgureanu desăvîrşeşte modelul selecţiei nevrotice, specific serviciilor secrete comuniste, pe care autoparodierea la scara unei societăţi democratice îl face distrugător.

La sfîrşitul vizitei sale în Germania, unde a venit să risipească rezervele Bonn-ului privind intrarea României în NATO, cu o lună în urmă, d-l Adrian Severin l-a văzut, seara tîrziu, şi la cererea demnitarului german, pe Bernd Schmidbauer, coordonatorul serviciilor secrete germane. Ar fi interesant să aflăm ce au discutat.

La Washington, d-l Severin încearcă să-i convingă pe oficialii americani de atuurile româneşti, în timp ce un fost spion şef al României comuniste, cu azil politic în Statele Unite, încearcă să-i convingă pe români că şeful serviciului secret al democraţiei de azi e copia clonată a KGB-ului de ieri, de la Moscova. Mister şi groază! Cine mai poate să înţeleagă ceva? Aproape oricine cunoaşte, ceva mai mult, şi în detaliu, istoria ultimelor decenii a României.

Un singur exemplu. Exponentul cel mai temut şi mai dur al NKVD-ului în România primilor ani de comunism, Emil Bodnăraş, este cel care-i convinge pe ruşi să-şi retragă armata de ocupaţie din România, în 1958. Ocupaţia militară sovietică a fost, şi simbolic, înlocuită atunci de desăvîrşirea ocupaţiei mentale sovietice. Autoeducarea comuniştilor români în marele Piteşti, care devenise ţara în logica sovietică, dăduse rezultate. Nu mai era nevoie de gardieni. Securitatea română primise de altfel, mai demult, un brevet de specialitate, în Pactul de la Varşovia: dezinformarea, intoxicarea, simularea – ceea ce americanii numesc, într-un cuvînt, *deception*. Se pare că resorturile acestei specialităţi funcţionează şi azi.

Momentul revizuirilor postcomuniste va trebui necesarmente să includă şi această formă de dezintoxicare. Altminteri vom fi convinşi într-o zi, de Pacepa, Mircea Răceanu sau Virgil Măgureanu, că noi toţi, democraţia şi România, nu sîntem decît imaginile virtuale ale unor *Zombies* frenetici.

CRISTIAN PREDA

Două mistere din mass-media

1. De cîteva luni bune, cotidianele *România liberă* şi *Adevărul* publică, la intervale regulate, comunicatele unui partid cu un nume bizar: Noua Românie. Partidul a prezentat liste de candidaţi la alegerile din noiembrie trecut, dar nu a reuşit să obţină nici măcar un loc în Parlament. Comunicatele elaborate de atunci încoace nu se disting – la prima vedere – decît prin limba lor de lemn aproape perfectă. La o privire mai atentă, ele relevă un fapt absolut unic în politica românească: părerile emise de „neo-români" nu sînt semnate de nimeni. Partidul pare a fi lipsit de lideri. Constatarea e cu atît mai curioasă, cu cît cercetarea colecţiilor de presă dinaintea alegerilor îţi poate dezvălui în legătură cu partidul în cauză doar... evenimente legate de lideri. Primul lucru pe care îl afli astfel e că partidul e condus de d-l Ovidiu Trăsnea, un stalinist oarecare. Al doilea lucru pe care îl descoperi e mai curînd un zvon: mai multe ziare au susţinut, în ultimii doi ani, că Noua Românie e un partid dirijat din umbră de d-l Virgil Măgureanu, actualul director al SRI, care şi-ar pregăti astfel o viitoare carieră politică. În contrast absolut cu aceste speculaţii şi scenarii se află al treilea fapt pe care îl poţi recupera din lectura presei, referitor la Noua Românie: partidul şi-a anunţat deschis, fără rezerve, sprijinul pentru d-l Emil Constantinescu, în campania de anul trecut pentru prezidenţiale. Oare amestecul acesta de informaţii contradictorii, care conţin nume publice atît de diverse, să fie motivul pentru care comunicatele absolut stupide ale partidului Noua Românie nu sînt semnate acum de nimeni? Dar de ce sînt publicate aceste comunicate? Ele nu sînt incluse în rubrici de publicitate electorală, dar cu toate acestea ocupă spaţii uneori importante, fără a spune ceva cu adevărat semnificativ. Mister.

2. Postul PRO TV a creat recent două emisiuni speciale în care sînt implicaţi oameni de presă: d-l I.T. Morar de la *Academia Caţavencu* îl chestionează pe d-l Brucan în fiecare duminică, în timp ce d-na Iolanda Stăniloiu şi-a asociat, în dialogurile de joi noaptea, doi gazetari de la *Adevărul* şi unul de la *Libertatea* pentru a dialoga chiar cu oamenii politici. Interesantă opţiune! Un poet şi un umorist ca d-l Morar discută cu un observator al vieţii politice (care dă note, ca la şcoala primară), în vreme ce politicienii sînt lăsaţi în seama a trei gazetari: unul e, de fapt, caricaturist (d-l Andronic), altul a fost inginer şi scriitor SF (d-l Popescu), iar al treilea, d-l Tinu, e vechi gazetar al *Scînteii* transformate în *Adevărul*. Fiind un post particular, PRO TV poate propune, desigur, orice dorește privitorilor săi. Nu se poate însă trece cu vederea faptul că PRO TV, care se autoproclamă televiziunea însăşi, restrînge analiza politicului la întrebările puse de cei patru gazetari amintiţi, la care s-ar putea adăuga – pentru ca totul să devină coerent – bancurile spuse de Florin Călinescu (pe d-l Tatulici nu-l vom lua în considerare aici, pentru că manipularea domniei sale, înscenarea lacrimogenă a problemelor societăţii e prea grosolană ca să nu fie sesizabilă oricui). Emisiunile despre care e vorba aici sînt separate radical de ştirile propriu-zise, care „înfăţişează, fără a judeca" (aceasta e chiar formula publicitară aleasă de PRO TV). Judecata politică (în toate sensurile cuvîntului „judecată") e lăsată astfel în seama unui grup de umorişti, scriitori SF şi staliniști, vulgari dacă o impune „chestiunea zilei", de cele mai multe ori neinformaţi, dar care devin brusc gravi, neiertători şi, mai ales, seducători prin îngrijorarea faţă de problemele cetăţeanului. Răbufnirile naţionaliste ale invitaţilor d-nei Stăniloiu (atît de clare în ceea ce scriu aceşti gazetari) pot fi oare ascunse mai bine de această atmosferă în care umorul şi vulgaritatea îşi dau mîna? Oare stalinismul neclintit al d-lui Brucan poate fi ascuns mai bine de ironiile fine ale d-lui Morar? Mister.

3. Mass-media românească e suprasaturată de politică. Care e însă imaginea politicii care e vehiculată prin gazete şi televiziunea de felul PRO TV (care e copiată din ce în ce mai mult de celelalte posturi, inclusiv de cel care îşi arogă titlul de televiziune publică)? Reluarea obscurelor comunicate ale partidului Noua Românie sugerează foarte bine unul din elementele esenţiale ale acestei imagini: politica este ceea ce gazetarul vrea să fie. Nu contează că opinia unui partid e lipsită de orice sens, nu contează că partidul nu are lideri avuabili, nu contează că respectivul partid plăteşte sau nu pentru a-i fi publicate inepţiile. Dacă jurnalistul vrea să facă din nimic un punct de vedere politic, face. Alegerea gazetarilor amintiţi de către postul PRO TV ne oferă un alt aspect al imaginii politicului. Pentru ca acest aspect să fie mai bine înţeles, aş evoca aici ce anume s-a prezentat lunea trecută la posturile franceze de televiziune, după ce preşedintele Chirac a anunţat dizolvarea Adunării Naţionale. Decizia în cauză şi replicile adversarilor politici ai d-lui Chirac au fost comentate în primul rînd de specialiştii în ştiinţe politice, chemaţi imediat în ajutor pe platourile de televiziune. Nu jurnaliştii de la *Le canard enchaine*, nici scriitorii SF, nici inginerii francezi, nici măcar Georges Marchais nu au fost solicitaţi să evalueze actul politic. În România, în schimb, judecata despre politică este monopolizată de aceeaşi gazetari care decid ce anume e politica, urmîndu-şi propriile umori (sau doar umorul îndoielnic).

Presa de la noi, scrisă sau vizuală, nu revendică întîmplător un loc, cel de-al patrulea, între puterile statului: fără o asemenea presă care publică orice şi în care inginerii SF, umoriştii şi staliniştii fac legea, nu ar fi fost posibile atîtea cariere politice susţinute altfel doar de discursuri dezlînate şi de clientelisme grosolane. Presa este o „putere", pentru că ea le-a creat pe celelalte trei. Dar nu ar trebui oare să se separe de ele? Nu ar trebui să devină sobră şi riguroasă, corectă şi inteligentă, documentată şi sinceră?

Febra jocurilor de noroc

Lui Daniel Lazăr, la cei 33 de ani ai săi, viaţa nu i-a oferit, după cum singur afirmă, *„decît înfrîngeri după înfrîngeri"*. În cîteva luni a ajuns să-şi piardă locul de muncă, maşina şi, în cele din urmă, soţia. *„Totul a pornit dintr-o joacă*, povesteşte el. *Eram într-o seară la o bere cu cîţiva colegi de serviciu, într-un bar. Unul dintre ei nu a avut ce face şi mi-a propus să facem un poker la aparat. În studenţie jucasem poker în cămin, dar de atunci mă lăsasem. A fost greu pînă am ajuns în faţa aparatului, pentru că, după aceea, nu m-am mai putut dezlipi de el. Cînd ieşeam de la serviciu, mă repezeam imediat la jocuri. Fără să-mi dau seama, s-au dus toate: muncă, maşină, familie"*. Aceasta ar fi, pe scurt, povestea unui om care consideră singur că şi-a vîndut sufletul aparatelor cu jocuri electronice.

O afacere înfloritoare

Dacă nivelul de trai s-a deteriorat în ultimii şapte ani din motive ce nu ţin de subiectul anchetei de faţă, în schimb, afacerile bazate pe naivitatea şi speranţa unora de a se îmbogăţi peste noapte (altcumva decît marii rechini ai economiei româneşti) au proliferat uimitor, chiar şi pentru analiştii cei mai avizaţi ai tranziţiei de la noi. Este cunoscut deja faptul că, în prezent, numărul de cazinouri din România, raportat la totalul populaţiei, dă un rezultat care îl depăşeşte pe cel din Statele Unite, apropiindu-se de cazul particular al vestitului Las Vegas. Nu puţini sînt cei care susţin că, prin reţeaua de cazinouri existente, ţara noastră nu are decît de cîştigat, din moment ce, de exemplu, grecii ori israelienii sînt marii amatori ai unor astfel de distracţii. Un aspect care ar trebui să dea de gîndit multora dintre noi îl constituie însă jocurile de noroc din localurile obişnuite.

Oricine a fost tentat măcar o dată să risipească o mie sau două de lei în faţa aparatelor electronice pline de becuri multicolore şi de semnale de avertizare. Fascinaţia unui cîştig rapid şi facil acţionează asupra raţionalului şi îi transformă pe cei mai slabi de înger în adevăraţi sclavi ai maşinăriilor, obligîndu-i să-şi piardă acolo ore în şir. Febra jocului creşte, pe nesimţite, odată cu trecerea timpului, pînă la ultimul leu din buzunar. Jucătorii devin irascibili şi este foarte greu să intri în vorbă cu ei. *„Cînd jocul pune stăpînire pe tine*, susţine unul dintre aceştia, *uiţi de orice. Tot ce îţi doreşti este să cîştigi, «să închizi» la cincizeci, o sută sau două sute de mii de lei. Nici atunci însă nu te poţi opri, pentru că vrei mai mult"*, iar de aici şi pînă la apariţia unor probleme cu grave implicaţii sociale nu mai este decît un pas.

Psihologii şi psihiatrii sînt de acord că nu se poate face o delimitare clară a profilului clasic al jucătorului. *„Este o categorie eterogenă*, afirmă Gabriela Costea, medic principal psihiatru la Institutul de Medicină Legală „Mina Minovici". *Printre clienţii jocurilor electronice găseşti, deopotrivă, minori fugiţi din casele de copii, elevi, studenţi, oameni cu un loc de muncă stabil, dar şi alcoolici, infractori de drept comun sau penal"*. Minori, elevi de şcoală, liceeni în localuri? Ei bine, da, cu toate că legislaţia română care reglementează înfiinţarea şi funcţionarea unităţilor în care sînt amplasate jocuri electronice prevede obligativitatea, pentru patroni, de a interzice accesul persoanelor sub 18 ani. Organele de ordine sînt şi de această dată îngăduitoare. Pentru o bere oferită în spate, în biroul şefului, sau pentru un pachet de ţigări, nimeni nu a văzut nimic, iar afacerea merge mai departe netulburată. *„Părinţii nu îi pot supraveghea tot timpul*, declară Cătălin Darmon, profesor la unul din liceele bucureştene, *şi ar fi normal, în aceste condiţii, să se bizuie pe activitatea poliţiştilor, care ar trebui să împiedice astfel de cazuri. Numai că, din păcate, nu este aşa. Şi atunci, de ce să ne mai mirăm cînd vedem copii de 9–10 ani în faţa aparatelor de joc? Totuşi, o parte din vină le revine şi părinţilor, deoarece nu le-au dat copiilor o educaţie corespunzătoare"*.

Soluţii pentru a face rost de bani

Cu toate greutăţile cu care se confruntă în ziua de astăzi, aproape că nu există părinte care să nu-i dea săptămînal copilului său cîteva mii de lei, ca bani de buzunar. Nimic anormal în acest fapt. Situaţia devine gravă atunci cînd copilul aflat la o vîrstă la care nu are încă discernămînt se aşază, sub influenţa altor prieteni iniţiaţi, în faţa aparatelor de joc, într-un local unde, de cele mai multe ori, se consumă şi băuturi alcoolice, iar fumul ţigărilor poate fi tăiat cu cuţitul. În copilărie şi în adolescenţă, minorii îşi

schimbă destul de des cercul de prieteni, în funcţie de interese şi pasiuni. Pentru copilul care intră într-un grup ce frecventează în mod obişnuit jocurile electronice, acest lucru reprezintă un pericol. Dorinţa de a juca mai des devine adesea o obsesie care ia locul celorlalte activităţi (cititul, lecţiile pentru şcoală, plimbările, sportul). Şi cum jocul costă bani, apare nevoia de a face rost de ei. De unde? Răspunsurile sînt date de cei în cauză: *„După ce ai mei s-au prins că mergeam la jocuri, nu mi-au mai dat bani. O vreme am împrumutat de la prietenii din cartier, dar, cum nu am avut de unde să le plătesc datoriile, s-au supărat pe mine. Acum muncesc cîteva ore pe zi la un privatizat şi din ce cîştig îmi ajunge pentru un suc şi ţigări cît stau la jocuri"* (Mihai — 14 ani). Acesta este unul din cazurile fericite, dacă putem spune aşa, deoarece alţii au ajuns la altfel de soluţii: *„Cînd s-a terminat cu banii primiţi de la tata, am început să-i umblu dimineaţa în portofel. Luam cinci sau zece mii de lei, după cum avea mai multe bancnote. Pînă cînd m-a prins şi m-a bătut rău de tot. Prietenii cu care merg la jocuri îmi spun că sînt un fraier că nu mă descurc. Îmi mai dau bunicii cîte ceva şi cu restul pe care îl păstrez de la cumpărături pot să trag nişte jocuri"* (Bogdan — 15 ani). *„Pentru a face rost de bani, întîi mi-am vîndut nişte tricouri care nu-mi mai plăceau. După aceea i-am dat unui coleg o pereche de ghete «Adidas» cu nouăzeci de mii de lei. Cînd m-au întrebat ai mei unde îmi sînt ghetele le-am zis că mi le-au furat la şcoală. Nu a ţinut minciuna şi a trebuit să le spun adevărul, pentru că altfel o încurcam urît cu ei"* (Cristi — 15 ani). Dar nu toţi găsesc asemenea rezolvări. Unii, sub influenţa prietenilor, comit furturi şi spargeri şi intră în conflict cu legea, devenind clienţi cunoscuţi ai secţiilor de poliţie. Cei mari şi puternici îi constrîng pe cei mici, chiar şi prin forţă, să le dea banii pe care îi au în buzunare. Acestor aspecte li se adaugă, cel mai adesea, consumul de alcool şi primul contact cu ţigările. *„Este momentul*, precizează Gabriela Costea, *în care apar tulburările de conduită, codificate de Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS) în cadrul tulburărilor de comportament şi emoţionale. Ştiinţific, acestea sînt caracterizate printr-un ansamblu de conduite disociale, agresive sau provocatoare, repetitive şi persistente, în care sînt batjocorite regulile sociale corespunzătoare vîrstei copilului. Ele depăşesc cu mult cadrul «glumelor proaste» sau «relelor farse» ale copiilor şi atitudinile obişnuite de rebeliune ale adolescenţilor. Tulburările implică, de altfel, noţiunea unui mod de funcţie persistentă (cel puţin şase luni)"*.

De ce merg copiii la jocurile de noroc?

Pentru psihologi şi psihiatri, acest comportament deviant este înţeles ca un strigăt de ajutor din partea copilului implicat. Apariţia sa este bazată pe lipsa, în cadrul familiei, a unei alternative la jocurile electronice din localuri ori pe incapacitatea copilului de a răspunde cerinţelor sociale specifice. Rezolvarea survine atunci cînd se poate da un răspuns clar la întrebarea: „De ce el se simte bine acolo, în faţa unei maşinării dintr-un local, şi nu altundeva?". Motivaţiile minorilor sînt extrem de diverse: *„Dacă părinţii ar putea să-mi cumpere un calculator*, explică acelaşi Cristi, *nu aş mai merge în localuri să mă joc, nu aş mai cheltui banii acolo"*, *„Este mai plăcut să te întîlneşti cu prietenii, să bei o bere ori un suc şi să «bagi» cîteva jocuri. Acasă cred că m-aş plictisi de unul singur, pentru că ai mei nu mă lasă să vin cu cineva pe la noi"* (Dragoş — 16 ani). După 1990, jocurile electronice au apărut brusc, pe fondul unei lipse de pregătire şi educaţie psihologică necesare. Nu trebuie omis faptul că, în alte ţări, jocuri de acest tip (dar nu cele de noroc) există chiar în şcoli şi elevii îşi pot permite „să piardă" cu ele, în pauză, 10–20 minute. În România, preţurile prohibite ale calculatoarelor personale împiedică părinţii să canalizeze pe un făgaş normal pasiunea copiilor pentru acestea. De aici, un anume sentiment de frustrare, care se coroborează cu greşeala părinţilor şi a factorilor educativi de a nu le explica faptul că jocurile electronice sînt un lucru ca oricare altul. Mai ales că de la pasiune pînă la obsesie nu este un pas prea mare.

Cum poţi pierde casa ori maşina

Pentru adulţii care au devenit împătimiţi ai jocurilor electronice de noroc situaţia este mult mai complicată. În mod frecvent, jocul se asociază cu consumul de alcool, ceea ce induce creşterea gradului de instabilitate psihică. Dacă minorii comit acte antisociale cu impact mai redus, la adulţi acestea ajung, nu de puţine ori, sub incidenţa legii. Abandonarea serviciului, ca prim pas spre pierderea statutului social (după cum am văzut în cazul prezentat la început), determină o serie de conflicte cu cei din mediul în care trăieşte cel în cauză. Lipsa banilor pentru astîmpărarea nevoii de a juca este suplinită prin vînzarea unor bunuri de folosinţă utilitară. Pe parcursul desfăşurării acestei anchete am întîlnit destule persoane care ne-au declarat că şi-au pierdut la poker electronic automobilul sau chiar casa. *„Iniţial*, susţine Marian Chivu (48 de ani), *jucam cîteva mii de lei pe zi. Fără să-mi dau seama, am ajuns ca, în ziua de salariu, să-mi pierd toţi banii la poker electronic. După un timp, sfătuit de alţi jucători care se aflau prin preajma mea, mi-am amanetat apartamentul în care locuiam pentru a face rost de bani. Noroc că nu sînt căsătorit, că cine ştie ce s-ar fi întîmplat. Aşa, dorm la ai mei. Dorinţa de juca şi de a cîştiga ce am risipit pînă acum este mai tare decît mine. Acum nu mai am nici un fel de remuşcare pentru ce am făcut. Sînt convins că roata norocului se va întoarce şi în favoarea mea. Dacă mă voi opri vreodată? Nu cred"*. Din nefericire, astfel de exemple nu sînt singulare. Fiecare aparat de joc poartă cu sine o dramă asemănătoare. *„În acest caz, la adulţi*, revine Gabriela Costea, *ne referim la tulburările de obiceiuri şi impulsuri. Ele sînt caracterizate prin acţiuni repetate, fără o motivare raţională clară, incontrolabile şi care, în general, sînt contrare interesului propriu al persoanei respective şi al celorlalte persoane. Cauza acestor tulburări nu este cunoscută. Pe lîngă incendierea patologică, furtul patologic, OMS include aici şi jocul patologic, definit ca o tulburare care constă în episoade repetate şi frecvente de joc care domină viaţa persoanei respective în detrimentul valorilor şi angajamentelor sociale, profesionale, materiale şi familiale"*. Un caz considerat la limită este cel al unui tînăr internat de părinţii săi, în urmă cu doi ani, într-o clinică de resocializare şi care, în două săptămîni, pierduse la poker electronic 350 de milioane de lei.

Jocurile electronice, jocurile de noroc duc la apariţia unor adevărate tragedii cînd nu mai reuşeşti să fii stăpîn pe tine, cînd, pe nesimţite, acestea intervin în viaţa ta, excluzînd relaţiile sociale normale de pînă atunci. Cazurile prezentate aici au fost alese la întîmplare, dar cine ştie cîte altele, asemănătoare, nu se ascund în hăţişul zilelor pierdute în faţa unor aparate care nu aduc decît o infimă satisfacţie pe lîngă imensul rău pe care îl produc?

ALIC MÎRZA

SORIN ALEXANDRESCU

Regele Mihai, „arma secretă a României"

Regele Mihai şi Regina Ana s-au aflat în Olanda pe 14–15 aprilie. În prima zi Mihai a ţinut un discurs la Institutul de Relaţii Internaţionale Clingendael din Haga, la invitaţia acestuia şi a Comisiei Atlantice a Olandei. Mihai a fost prezentat de directorul institutului, A. van Staden, după care, la discuţii, răspunsurile au fost date de politologul şi ziaristul englez (de origine română) Jonathan Eyal. Seara a avut loc o recepţie în cinstea lui Mihai la Ambasada României din Haga. La ambele evenimente au luat parte un mare număr de personalităţi publice, ambasadori şi ataşaţi militari ai ţărilor din NATO în Olanda, înalţi funcţionari de la Ministerele de Externe şi de Apărare, ziarişti, politologi, oameni de afaceri, rezidenţi români, dar puţini oameni politici (nu se ştie de altfel dacă pentru invitarea lor nu au fost cumva probleme de protocol). Marţi 15 aprilie la ora 11.15, Mihai a fost primit strict particular de regina Beatrix. După-amiaza a dat un mare număr de interviuri presei scrise, televiziunii şi radioului.

Un nume pentru o prezenţă

La început mi s-a părut că visez: cartolina mă invita la o întîlnire cu *„His Majesty Michael I"* la recepţia oferită de Ambasadorul României pe 14 aprilie 1997! Lumea pe dos? Această expresie nu mai poate însemna astăzi decît că eşti depăşit de **viteza politică** a deciziilor de la Bucureşti. Noua atitudine faţă de Mihai este o „răsturnare a lumii" numai în sensul de răsturnare a sistemului de gîndire comunistă, dar prin chiar aceasta, o revenire la normalitate. „Teama de Rege" a fost o parte a complexului regimului Iliescu, creînd „primejdii naţionale" din biete sperietori de cîrpă: o **greşeală istorică**, o întîrziere inutilă a mersului normal al lucrurilor. Revenirea ca cetăţean român a Regelui Mihai la Bucureşti – după acele atroce sau, din perspectiva de azi, doar ridicole desfăşurări de poliţie în calea maşinii sau avionului său – a devenit deodată un fapt la fel de normal precum prezenţa unor unguri ardeleni în fruntea unor ministere şi prefecturi, cursul complet liber al dolarului şi reala privatizare a întreprinderilor.

Sînt, toate acestea, „restaurări" ale lumii prebelice? Da şi nu. Acordarea unui paşaport român lui „Mihai I" restaurează statutul unei persoane la nivelul dinainte de 22 mai 1948, cînd i s-a luat cetăţenia română, dar nu la acela de dinainte de 30 decembrie 1947, cînd i-a fost retrasă funcţia de Rege. A numi această persoană „Mihai I" restaurează **o jumătate de titlu**, căci un asemenea nume nu poate purta decît un rege sau un prinţ. A-l numi *„Majestatea Sa Mihai I"*, precum pe invitaţia Ambasadei, restaurează **titlul complet**, dar nu şi funcţia persoanei în cauză. Mihai, aşa cum el însuşi declară, nu numai că nu doreşte, dar nici nu mai are dreptul, după statutul Casei de Hohenzollern, să poarte acest nume de familie. Într-un fel, el nu mai are nume de familie, ori îl poate avea – în stil feudal – numai pe acela al ţării unde s-a născut. La Versoix el este numit „Michel de Roumanie". Îl consideră oare elveţienii rege al României? Deloc, ei îi respectă titlul fără a se pronunţa asupra funcţiei. La fel, faptul de-a mă adresa cu „Alteţă" unui membru al unei case princiare din oricare ţară nu implică defel că mă constitui în subiect al său, că-i accept autoritatea princiară asupra mea. Respectul faţă de titlu nu înseamnă acceptarea unui raport de putere.

Un pas mai departe a fost făcut cînd i s-a acordat lui Mihai o **misiune politică**, aceea de-a pleda cauza României pentru intrarea în NATO. Dar nici cumularea respectului faţă de titlu cu încrederea în realizarea misiunii nu înseamnă acceptarea funcţiei de rege şi cu atît mai puţin restaurarea lui în fruntea Statului. Premierul Ciorbea, adresîndu-se lui Mihai la Bucureşti cu *„Maiestate"*, ori ministrul Severin, încredinţîndu-i o misiune, nu restaurează monarhia în România, nu calcă promisiunile electorale, ci doar creează un nou cîmp de acţiune politică. Guvernul român adoptă astfel acelaşi realism politic precum cel maghiar cînd a conferit în 1996 unui Habsburg misiuni politice în străinătate.

Facem un pas mai departe cînd vorbim de „Regele Mihai", ca în acest articol, şi ca în vorbirea curentă la recepţia din Haga: îi recunoaştem nu numai titlul, ci şi funcţia **avută** în România, faptul că pierderea acesteia a avut loc ilegal, şi ne exprimăm chiar respectul nostalgic pentru această funcţie, ori chiar dorinţa (în cazul meu) a restaurării ei în România, fără a milita însă concret pentru reuşita ei. În mod semnificativ, Institutul Clingendael a tipărit discursul lui Mihai sub titlul său complet: **Romania and NATO: the time for a real partnership. Speech by His Majesty King Michael of Romania**. La fel i s-au adresat van Staden şi Eyal. Dimpotrivă, ziarele olandeze s-au referit, neutru, la discursul „fostului rege Mihai" (**de ex-koning Michael**).

Un eveniment istoric

La toate acestea mă gîndeam învîrtind cartolina „istorică" în mînă şi, mai tîrziu, auzindu-l pe ambasadorul României ca şi pe directorul Institutului Clingendael din Haga adresîndu-i-se lui Mihai cu „Maiestate". Toate aceste nuanţe, ori ambiguităţi, au însoţit permanent „recepţia" lui Mihai în Olanda. Vizita lui aici, la fel, de altfel, pe cît am înţeles, ca şi cea de la Londra, este în acelaşi timp un **eveniment istoric** şi o acţiune de lobby politic. Primul face parte din „răsturnarea lumii" din România, dar el este un eveniment pentru cei care l-au trăit la Haga: reprezentanţii oficiali ai României, românii din Olanda şi olandezii interesaţi de România. Cele de mai sus şi le-au spus toţi, implicit sau explicit. Căci amestecul de uluială, bucurie şi sfială cu care l-am privit pe Rege alături de Ambasadorul României, primindu-ne în saloanele Ambasadei din Haga, a fost absolut general. Trebuie spus de altfel că Ambasadorul Marin Buhoară ca şi întregul personal al Ambasadei s-au achitat cu un deosebit tact şi cu multă eficacitate de această dificilă sarcină.

Prezenţa Regelui făcea prezentă noua Românie în Olanda. În forţa, dar şi în ambiguităţile ei. Cineva a întrebat, după discursul lui Mihai la Clingendael, şi în prezenţa regelui, dacă poziţia lui poate fi limpezită. Jonathan Eyal i-a răspuns, cu un zîmbet, că Mihai se află într-o vizită personală în Olanda, că la fel este întrevederea lui cu regina Beatrix, şi că el nu este un funcţionar al guvernului român, deşi a acceptat misiunea de a pleda cauza României. Zîmbetul lui Eyal a trecut imediat, fără alte comentarii, la întreaga adunare, cu excepţia regelui, impasibil în faţa a ceea ce părea să fie pentru el o falsă problemă. Nici ziarele nu au putut „limpezi" această ambiguitate: „Mihai, diplomat român, se mişcă şi vorbeşte ca un Rege", este titlul articolului din *Het Parool* de pe 15 aprilie, semnat Olaf Tempelman. Într-adevăr, Regele nu a fost „numit" în această misiune: a fost el însă „rugat" să o accepte, ori s-a oferit singur s-o îndeplinească? Nu se ştie. Dar nevoia de precizione nu vine ea însăşi din prejudecata că un „reprezentant" nu poate fi decît unul numit (de pildă ca ambasador) sau ales (prin vot)? De ce n-ar exista şi reprezentanţi „prin consens"? Un aspect teoretic care nu poate fi dezbătut aici. Pot spune însă că Mihai a cîştigat în mod evident „pariul" prezenţei sale: ţinuta, demnitatea, înălţimea de la care a vorbit, seriozitatea şi chiar briliaţa argumentării, ca şi modestia lui proverbială, au cucerit publicul, au **creat consensul**: Mihai a **devenit** reprezentantul României. Uşor absent în public, puţin depărtat, deşi deloc distant, el regăseşte în particular un firesc dezarmant şi o căldură umană rară. La rugămintea mea, mi-a acordat o scurtă întrevedere pe 15 aprilie şi şi-a reamintit de prima noastră întîlnire pe 8 septembrie 1989, la Versoix, cînd nimeni nu credea într-o rapidă schimbare în ţară. Am fost atunci al doilea român care i-a luat un interviu, după Emil Hurezeanu, pentru Radio Europa Liberă (interviul s-a publicat în olandeză în *NRC Handelsblad*, pe 29 septembrie 1989 şi în română în *„22"*, pe 2–9 august 1991). Regăsesc acum, ca şi atunci, umorul şi stăpînirea extraordinară a limbii vorbite, ca şi subtila interpretare a situaţiilor: spre deosebire, de exemplu, de superficiala relatare din *Adevărul*, 1–2 martie 1997: „O primire palidă pentru un Mihai I palid şi obosit" – Mihai subliniază faptul că numărul celor veniţi să-l aclame în 1997 este, adevărat, mai mic decît cel din 1992, dar semnificaţia lor este alta: atunci ei au venit să-l aclame pentru a protesta contra puterii (regimul Iliescu), acum ei au venit doar pentru a-şi exprima sprijinul pentru el. Regăsesc de-asemeni discreta şi regala simplitate în a declara că singurul său scop în viaţă este să-şi servească ţara. Aceleaşi cuvinte le-a spus Mihai, literal, la postul de televiziune RTL 4 în seara lui 14 aprilie. Ceea ce poate fi uşor un clişeu demagogic în gura altora impune respect la el: prezenţa modifică greutatea cuvintelor. *„România nu şi-ar fi putut găsi un avocat mai bun"*, începe articolul despre Mihai în ziarul *De Volkskrant*, semnat de Philippe Remarque.

Argumente pentru un lobby

Discursul lui Mihai conţine puţine puncte noi dar argumentele în favoarea intrării României în NATO sînt exprimate cu reală forţă. Aş spune că discursul lui este cea mai bună argumentare pe acest subiect pe care am citit-o vreodată. *„Ştiu că olandezii preferă un limbaj direct"*, spune Mihai la început. *„Nu cerşesc admiterea României în NATO, vreau numai să vă spun că aceasta este o* **necesitate** *nu numai pentru stabilitatea României şi a vecinilor ei, ci şi pentru securitatea voastră." „O lărgire a NATO-ului fără România ar însemna o ocazie pierdută şi pentru noi şi pentru voi."* Numai Regele putea adopta un asemenea ton fără riscul de-a fi arogant şi de-a irita mai mult decît a convinge. El vorbeşte mereu de „noi", „ţara mea" şi „guvernul nostru". Textul scris nu utilizează majuscule la aceste pronume, nu foloseşte deci pluralul majestăţii – doar un Rege **în funcţie** o poate face – dar ambiguitatea pluralului simplu, spus de Mihai, provoacă tensiune în sală, şi „trece" în ziarele de a doua zi. Acelaşi ton în afirmarea valorii democraţiei româneşti: *„sistemul parlamentar al ţării mele a fost ultimul care s-a prăbuşit în Europa Centrală înainte de al doilea război mondial"*. Mai mult încă, Mihai nu se jenează să ironizeze inconsecvenţele Vestului în evaluarea candidaţilor răsăriteni. Ni se spune că o condiţie a admiterii sînt bunele relaţii cu vecinii. Ciudat, remarca Mihai, pentru că *„unul din motivele iniţiale pentru constituirea NATO-ului a fost dorinţa de-a rezolva problemele dintre membrii lui mai curînd în interiorul alianţei, decît în afara ei"*. O ironie pe care, la discuţii, o va relua Jonathan Eyal, cu strălucirea sa obişnuită. Cînd cineva îl întreabă de ce România nu se interesează mai curînd de intrarea în Uniunea Europeană decît în NATO, el exclamă: *„dar nu am făcut şi noi la fel? Nu am creat noi oare mai întîi NATO şi apoi Piaţa Comună?"* Un alt argument, ironic, al lui Eyal, s-a referit la interesele strategice ale Rusiei. Dacă nu intră în NATO, statele est-europene vor construi propria lor asociaţie, care va fi sigur mult mai anti-rusă, decît atitudinea aceloraşi state în cadrul NATO-ului! Rusia ar trebui deci să se bucure de intrarea lor în NATO! Revin însă la discursul Regelui. El utilizează abil şi cu aplomb argumentul bunelor relaţii cu Ungaria. Mihai chiar felicită guvernul Ungariei pentru sprijinul acordat României pînă acum, dar avertizează totodată Olanda, şi Vestul, contra primejdiei ca, în cazul în care cele două ţări nu intră împreună în NATO, problemele etnice să fie reaprinse şi ca *„guvernul Ungariei să fie obligat de opinia publică internă să ceară intervenţia NATO-ului în conflict"*. *„Politica excluderii* (României) *creează probleme, nu strategia includerii* (ei)". Ajungînd la problemele flancului sudic al NATO-ului, Mihai se întreabă: *„Ce semnificaţie poate avea oare pentru Grecia şi Turcia o lărgire a NATO-ului fără România?"* Problemele dintre aceste două ţări se datorează tocmai faptului că ele sînt singurele ţări NATO din regiune. Cu România şi eventual Slovenia, *„cadrul securităţii lor s-ar lărgi"*. În fine, ironia revine în discurs atunci cînd Mihai se referă la argumentul amînării includerii României. *„Poate crede oare cineva că vreun preşedinte al Americii va cere din patru în patru ani Congresului să aprobe admiterea altor ţări în NATO?"* Ori că el se va întîlni iar la Helsinki în acest scop cu preşedintele Rusiei? Ştiu că la această întrebare nu există răspuns, spune Mihai, dar amînarea este în acest caz doar o promisiune goală: *„o promisiune destinată să îndulcească pilula amară pentru cei care nu vor mai intra probabil niciodată în NATO"*.

(Continuare în pag. 8)

FLORIN GABREA

Cronică tv.

Sîntem primii. Şi ultimii?

(Despre senzaţional şi normalitate la tv.)

O noutate senzaţională, de ultimă oră, din biogenetică, vine să ne tulbure liniştea noastră cea de toate zilele: clonarea. Steven Spielberg clonase deja (doar pe ecran) o hoardă de dinozauri, care tropăiau, încoace şi încolo, făcînd praf şi pulbere tot ce atingeau, spre satisfacţia puştilor de liceu şi a producătorilor de la Hollywood. Cercetătorii scoţieni au clonat, de-adevăratelea, spre stupefacţia generală, o oaie. **O oaie** este, aşadar, prima fiinţă cu care a început crearea lumii noastre paralele. (*„Universul vizibil este o părere. Oglinzile şi copularea sînt imorale, pentru că îi sporesc iluzia"*, spusese, cîndva, **primul** Borges.) Aproape în unanimitate, ideea duplicatului a stîrnit oroare. (*„Bucuria lumii stă în felurimea ei"*, spusese, la televiziune, cu puţin timp înainte de a pleca definitiv dintre noi, **unicul** Petru Creţia.) Au fost întrebaţi oameni de ştiinţă, filozofi, funcţionari ai bisericii, legiuitori de pretutindeni. Mai toţi au fost de aceeaşi părere. Oamenii de ştiinţă de la Moscova au fost însă de altă părere şi s-au şi pus pe treabă. În curînd, ne-au asigurat ei, Lenin ar putea vorbi, din nou, popoarelor. Stalin ştim noi ce ar face. Hitler, la fel. Salariaţii Ministerului Sănătăţii din Bucureşti, mai puţin visători şi mai pragmatici, **au fost primii în lume** (şi, sperăm, ultimii) care au şi început să pregătească terenul pentru duplicatele mai bune, mai zdravene şi mai puţin pretenţioase. **În ziua de 24 aprilie 1997, un muribund, bolnav de tuberculoză, a fost aruncat din maşina Salvării în stradă, gol, pe asfaltul ud, la temperatura de 4 grade Celsius.** Poliţia a găsit cadavrul, **cu acul de perfuzie în venă**. (Nu vă grăbiţi, citiţi propoziţiile astea două de atîtea ori, pînă cînd veţi învăţa să deosebiţi senzaţionalul de normal.) Cine urmează?

Dar despre scurtarea membrelor, mărirea sau micşorarea sînilor, extirparea ovarelor, scoaterea unui plămîn sau a unui ochi, despre transplantul de rinichi, de ficat sau de inimă, ce părere aveţi? Acum cîteva decenii, ţineau de domeniul senzaţionalului. Astăzi, sînt cea mai pură (şi frecventă) normalitate. În întreaga lume. Dar la noi? Prima şi unica Anca Fusariu, redactor la TELE 7 abc, a adunat, la emisiunea cu un titlu la fel de bun ca ***Pîlnia şi Stamate*** **(„Viaţa între da şi nu")**, din 18 aprilie, specialişti din mai multe domenii, pentru a discuta împreună cu ei despre oportunitatea, condiţiile tehnice şi financiare şi cadrul legal al transplantului de organe. Pînă aici, în limitele unui demers serios şi bine pus la punct, într-o televiziune normală şi eficientă, nimic în afara normalităţii. De-a dreptul senzaţională a fost ideea, unică şi irepetabilă, a realizatoarei emisiunii, de a pune actriţele Tora Vasilescu şi Irina Bîrlădeanu să interpreteze o scenetă, în care una din actriţe juca rolul mamei unui băiat, aflat în comă, în urma unui accident, iar cealaltă juca rolul mamei unui tînăr, afectat de o gravă maladie cardio-vasculară, care ar fi avut nevoie, pentru un transplant, tocmai de inima muribundului. Patetismul scenei, punctat de bătaia unei inimi (de plastic), supradimensionate, a durat preţ de vreo 15 minute, după care, în puţinul timp care le-a mai rămas, specialiştii, avînd şi ei inimă, s-au pus zdravăn pe ceartă, din care spectatorul nu a priceput mai nimic, decît că, la noi, unici cum sîntem, lucrurile stau, în domeniul transplantului de organe, la fel ca şi în multe alte domenii, foarte prost.

Că PAC-ul, condus de al doilea Nicolae Manolescu (omul politic), nu a mai reuşit, la ultimele alegeri, la fel ca şi alte formaţiuni politice, să intre în Parlament, nu a fost decît un reflex al normalităţii şi al firescului, într-un stat de drept cu o democraţie funcţională. Senzaţional de binevenită a fost, însă, ideea primului Nicolae Manolescu (a omului de cultură de mare anvergură, a fascinantului interlocutor şi a criticului lucid şi exact) de a accepta invitaţia postului de televiziune PRO TV, să fie moderatorul unei emisiuni intitulate, cum nici că se putea mai adecvat, **„Profesiunea mea: cultura"**. În primele două ediţii, din 15 şi 22 aprilie, Nicolae Manolescu a luat în discuţie „cazuri" întrucîtva ieşite din comun, al căror grad de „senzaţional" a fost dat de frecvenţa ridicată a luărilor de poziţie, acerbe şi înflăcărate, din presă. Primul caz l-a constituit actul demontării „Coloanei fără de sfîrşit", a lui Brâncuşi, de către ultimul Radu Varia, din dorinţa acestuia din urmă de a „renova" coloana, ajunsă la un grad avansat de rugină şi degradare.

Constatările alarmante s-au făcut ca urmare a scobirii profesioniste a unui modul al coloanei, practicîndu-se o gaură cu un diametru de vreo 15 cm. Aspectul grav, moral şi cultural al demersului, care i-a preocupat pe Barbu Brezianu şi pe Pavel Şuşară, prezenţi în emisiune alături de găuritorul de coloane, este dacă, după reasamblarea coloanei, la sfîrşitul lucrărilor de restaurare, mai poate fi vorba de monumentul lui Brâncuşi, sau vom avea de-a face doar cu o copie clonată a originalului. Punerea în discuţie, de către Pavel Şuşară, a contextului politic în care s-a luat decizia, agreată de Ion Iliescu, de a se demonta coloana, a fost, cu o anume repulsie, în repetate rînduri, refuzată de Nicolae Manolescu. În emisiune nu se făcea politică. Ar fi existat pericolul iminent ca primul Nicolae Manolescu să se alieze în păreri cu cel de al doilea Nicolae Manolescu, pentru a spune, răspicat, lucrurilor pe nume, ceea ce ar fi provocat numai necazuri (la PDSR, la CNA, la PRO TV etc.).

Al doilea caz a fost Paul Goma, cu al său recent apărut, la Editura Nemira, ***Jurnal***. Are dreptul Paul Goma să scrie despre contemporanii lui, aşa cum scrie? Poate el să publice, în timpul vieţii sale şi a contemporanilor încondeiaţi, o astfel de carte? Nu cumva s-a pripit? Iată, lui Mihail Sebastian i s-a publicat ***Jurnalul*** după mai bine de 50 de ani şi el nu este nici pe departe atît de necruţător şi de slobod la gură, pe cît îşi permite să fie colegul lui de astăzi. Şi, pe urmă, poate fi socotită, din punctul de vedere al cititorului şi al criticii literare, această carte un jurnal? a întrebat, cu o anume iritare, bine stăpînită, Nicolae Manolescu. Poate, a spus Mircea Zaciu, prezent în emisiune, alături de Dan Petrescu şi Dorin Tudoran, care i-au ţinut partea disidentului Goma (fiind şi ei disidenţi). Pentru că nu există o reţetă a jurnalului. El poate fi de orice fel, aşa cum se şi vede. Da, poate, a accentuat şi Paul Goma, invitat prin telefon la emisiune. Întrucît Paul Goma, cel căruia i s-a planificat (furat) viaţa de către alţii, este de părere ca, măcar acum, să decidă singur ce, cum şi despre cine să scrie. Nicolae Manolescu a lăsat impresia (neavînd nici o legătură cu cele scrise de Goma, în ***Jurnal***, despre el) că, totuşi, Goma, în goana lui după senzaţional, a greşit publicînd acest ***Jurnal*** şi că, poate, ar fi fost mai bine ca un istoric literar, pentru obţinerea de date şi fapte concrete, să fie nevoit să apeleze la surse cu mult mai normale decît aceea a ***Jurnalului*** acestuia, scris de primul şi singur(atic)ul Paul Goma.

Săptămîna politică pe scurt

Luni 21 aprilie

• Preşedinţia mediază disputele coaliţiei

Preşedintele Emil Constantinescu, care i-a primit pe liderii coaliţiei guvernamentale, a reuşit să dezamorseze divergenţele dintre PNŢCD şi PD, generate de disputa asupra conducerii Bancorex. Preşedinte al acestei bănci va fi numită o persoană agreată de PD, dar alta decît Vlad Soare.

• Ministrul ungar al Apărării la Bucureşti

„Decizia de la Madrid nu înseamnă sfîrşitul lumii nici pentru Ungaria, nici pentru România", a declarat ministrul ungar al Apărării, György Keleti, care a mai arătat că speră ca amîndouă ţările să fie primite în NATO în primul val.

• PNŢCD bate în retragere

Preşedintele PNŢCD, Ion Diaconescu, consideră că *„diferendele dintre PNŢCD şi PD sînt obişnuite, săptămînal sînt probleme de rezolvat"*. Diaconescu a spus că problema conducerii Bancorex – solicitată de PD – este o problemă care rămîne în discuţie, actuala conducere fiind una cu statut provizoriu.

• Conflictul din PNLCD la tribunal

Preşedintele unei aripi a PNL-CD, Niculae Cerveni, şi-a retras cererea de modificare a conducerii partidului pe care o înaintase TMB. Cerveni a considerat că instanţa nu are în fapt de ce să se pronunţe asupra cererii. În schimb, o plîngere asemănătoare, depusă de gruparea Popovici, urmează să fie studiată de instanţă.

Marţi 22 aprilie

• Adrian Severin în SUA

Ministrul de Externe, Adrian Severin, aflat în SUA într-o vizită oficială de prezentare a opţiunii României pentru NATO, a avut o serie de întîlniri cu demnitari americani. Secretarul de stat, Madeleine Albright, a declarat că *„uşa NATO va rămîne deschisă pentru România"*, chiar dacă ea nu va face parte din primul grup al ţărilor admise.

• Opoziţia contestă Legea privatizării băncilor

PUNR, PDSR şi PRM au depus la Curtea Constituţională o cerere de contestare a *Legii privind privatizarea societăţilor comerciale bancare*. Opoziţia contestă un articol conform căruia se încalcă egalitatea românilor în faţa legii.

Miercuri 23 aprilie

• FMI aprobă împrumutul pentru România

Consiliul Directorilor Executivi ai FMI a aprobat un nou aranjament *stand-by* pentru România, pe o durată de 13 luni, cu o valoare de aproximativ 430 milioane de dolari. Acest împrumut vine să sprijine programul de reforme al guvernului Ciorbea.

• SIE recunoaşte scurgeri de informaţii

Directorul SIE, Ioan Talpeş, a declarat Comisiei de Apărare din Senat că se simte vinovat de scurgerile de informaţii din serviciul pe care îl conduce. Talpeş a arătat că are dovezi că foşti subordonaţi ai săi au oferit microfilme cu informaţii PD şi PNŢCD şi, posibil, unor partide din actuala opoziţie.

Ultima oră

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a aprobat ridicarea monitorizării României de către acest organism european

Rubrică realizată de
MARIAN CHIRIAC

REVISTA PRESEI

Panoul fruntaşilor în rele

● „Victoraş, să ai grijă de Motorola", se intitulează editorialul lui Ioan Groşan din **Ziua** (22 aprilie), dedicat omului de afaceri Victor Athanasie Stănculescu, implicat într-un *„joc care are o anumită conotaţie"*. Despre această „conotaţie", care-i aminteşte generalului de atmosfera lui decembrie 1989, Parchetul General are o părere foarte simplă: urmărire penală pentru implicare în afacerea furnizării de echipament militar la un preţ mult mai mare decît cel al pieţei. ● Printre altele, despre corupţie e vorba şi într-o replică deosebit de virulentă a SRI, replică la articolul „Extinderea NATO şi şantajul românesc", semnat de Ion Mihai Pacepa şi Michael Ledeen în *Washington Times*. ● *„Articolul se înscrie în seria atacurilor declanşate la comanda unor grupuri de interese, în spatele cărora se află servicii speciale străine, în momente de importanţă deosebită în viaţa politico-socială a României"*, consideră SRI, care contestă afirmaţii precum: *„Preşedintele Constantinescu este şantajat de domnii Măgureanu, Caraman şi alţii"*, dar şi culpabilizarea actualelor servicii speciale, ca şi pretinsa lor implicare în politică. ● Despre ex-generalul Mihai Pacepa, SRI afirmă că este corupt, îl acuză de crimă, slugărnicie faţă de regimul Ceauşescu, divulgări de secrete şi apropiere faţă de consilierul-şef sovietic din cadrul Securităţii române.

● Parchetul General, anunţă **Adevărul** din 22 aprilie, a identificat principalii vinovaţi în afacerea Al. Răducan-C. Botezatu, cei care au reuşit să obţină credite ilegale de la Bancorex şi Bankcoop, în valoare de 180 miliarde lei (cifră la nivelul lunii aprilie 1996). ● Creditele au fost obţinute cu complicitatea unor înalţi funcţionari ai celor două bănci. ● Lista cu VIP-uri cercetate de către justiţie se lungeşte pe zi ce trece. ● Printre ultimii veniţi se numără şi fostul ministru de Finanţe şi (tot fost) preşedinte al SAFI, George Danielescu, cercetat de IGP pentru inducerea în eroare a depunătorilor la Fondul Mutual al Oamenilor de Afaceri. ● Suma aflată în joc: 300 de miliarde de lei.

MARIAN CHIRIAC

Din numerele viitoare

*● Suplimente gratuite: „Problemele copilului în România", „Universitatea «Babeş–Bolyai»", „Avort şi contraceptie", „Legislaţie în domeniul mass-media" ● Comentarii politice: **Zoe Petre, N.C. Munteanu, Tia Şerbănescu** ● Interviu cu **Leon Volovici**, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim ● **N. Rădulescu Dobrogea:** „Fosta guvernare şi mediul ambiant din România" ● **Andrei Marga**: „Deportarea saşilor transilvani" ● Corespondenţe de la Strasbourg (**Rodica Palade**) şi despre vizita preşedintelui Emil Constantinesu în Turcia (**Oana Armeanu**) ● Anchetă: „Corupţie cu corupţi" ● Cronici teatrale: **Irina Coroiu**: „Privind înapoi cu simpatie", „Don Juan à la russe" ● **Marius Bâzu**: „Presa scrisă şi opinia publică" ● **Vlad Alexandrescu**: „O reformă a învăţămîntului" ● **Adrian Cioroianu**: „Umori memorialistice" ● **Florin Gabrea**: „Căsnicia în căutuşe", cronică la filmul „Asfalt Tango" ●*

ROMÂNIA şi NATO:

Discursul M.S. Regele Mihai al României ţinut la Institutul de Relaţii Internaţionale şi Comisia Atlantică din Olanda (14 aprilie 1997–Haga)

Excelenţe,
Doamnelor şi Domnilor,

(...) Fiecare naţiune pretinde că este unică; fiecare consideră că are dreptul la o atenţie deosebită şi la un statut de o importanţă deosebită. S-ar putea, de aceea, să vă surprindă că nu voi cere nimic din ceea ce, în opinia mea, nu avem deja. Nu aştept să se petreacă o reafirmare a identităţii europene a României, deoarece legătura ţării mele cu Alianţa Nord-Atlantică este o **necesitate** nu numai pentru stabilitatea României. Nu voi insista să cer admiterea României în NATO. Ceea ce doresc, totuşi, să vă spun este că apartenenţa ţării mele la Alianţa Nord-Atlantică este o necesitate nu numai pentru stabilitatea României şi a vecinilor săi, dar şi pentru propria dumneavoastră securitate. Ştiu că olandezii preferă să discute direct.

Procesul de extindere a NATO nu este întreprins ca un exerciţiu de caritate a Occidentului faţă de ţările sărace din Europa Centrală, ca o încercare de a repara greşelile dinainte. Nici o strategie politică viabilă nu se poate baza pe asemenea argumente de natură emoţională. În realitate, procesul de extindere a NATO este o încercare de mare complexitate de a reforma strategiile pentru securitate a Europei, încît acestea să devină semnificative pentru continentul nostru aşa cum se prezintă el astăzi. Nu sînt deloc de acord cu cei care sugerează că, fiind confruntaţi cu dificultăţi inevitabile, ar trebui să mai amînăm puţin acest demers. Am amînat prea mult găsirea unor soluţii privitoare la securitatea zonei central-europene. (...) Alegerea nu trebuie făcută între a accepta sau a respinge cererile de aderare la NATO ale ţărilor central-europene, ci, mai degrabă, între a avea o Alianţă capabilă să răspundă problemelor curente de securitate ale Europei **sau** o Alianţă care a rămas încremenită la vremea războiului rece şi, în cele din urmă, va fi aruncată la lada de gunoi a istoriei, aşa cum a fost cazul Cortinei de Fier.

Opţiunile pe care le avem sînt: fie o extindere, care, de fapt, să întărească efectiv Alianţa, fie o extindere trunchiată, care ridică mai multe probleme decît încearcă să rezolve. Cred că un proces de extindere care nu include România în primul val va fi cu siguranţă o şansă zădărnicită, atît pentru dumneavoastră, cît şi pentru noi.

După Polonia, ţara mea este a doua ca mărime din Europa Centrală, ca suprafaţă, populaţie şi potenţial militar. O dată ce prosperitatea va reveni – ceea ce se va întîmpla cu siguranţă – ea ar putea deveni o putere în această parte a continentului, aşa cum a fost unul din cele mai prospere state ale Europei Centrale la începutul acestui secol. Nu sîntem nişte nou-veniţi în această lume: România ca stat independent are o istorie mult mai veche decît multe alte state europene. Şi nici nu am descoperit democraţia ieri: sistemul parlamentar din ţara mea a fost ultimul din Europa Centrală care s-a prăbuşit în pragul celui de-al doilea război mondial. Toţi vecinii noştri din partea de sud se confruntă cu dificultăţi enorme; unii dintre ei sînt chiar antrenaţi în războaie. În România însă nu a existat violenţă susţinută, după sfîrşitul dictaturii comuniste, iar anul trecut, prin alegeri democratice şi paşnice, poporul meu a schimbat guvernul. Recent, a fost adoptat de către Parlament un program de reforme economice radicale şi, deşi ştim cu toţii că lucrurile vor merge greu înainte de a fi mai bine, a fost, în fine, adoptată o strategie coerentă de redresare a ţării mele.

Doamnelor şi Domnilor,

Discuţiile despre extinderea NATO s-au referit în mare parte la criteriile pe care trebuie să le îndeplinească statele candidate. Daţi-mi voie să le reamintesc pe rînd.

Mai întîi, democraţia. România a trecut strălucit acest test, în noiembrie trecut. Este adevărat că mai sînt multe de făcut, însă perfecţionarea instituţiilor democratice – sarcina oricărui stat – este, iată, una din preocupările tuturor partidelor politice şi în această ţară.

O altă condiţie este controlul civil asupra armatei. Şi în această privinţă am trecut, în condiţii foarte bune, testul: nu există nici o îndoială că guvernul deţine cu fermitate controlul asupra armatei, şi nu militarii decid politica României. Este necesar să facem mai mult pentru a impune un control democratic asupra serviciilor de securitate interne. (...)

În al treilea rînd, NATO cere ca ţările candidate să fie gata să-şi asume obligaţiile de securitate colectivă. Noi **sîntem gata**, în mod deosebit: peste 90% din populaţia ţării sprijină intrarea în NATO. Avem, de asemenea, o armată numeroasă, poate puţin supradimensionată şi necesitînd o reaşezare. Însă guvernul a declanşat o reformă în sectorul industriei militare, cu sprijinul industriilor de apărare din Occident, şi sîntem hotărîţi să mărim fondurile pentru apărare în viitorul apropiat. (...)

Probabil că cel mai important criteriu de admitere îl reprezintă condiţia ca un stat candidat să se afle în bune relaţii cu vecinii săi. Este o adevărată ironie istorică în această condiţie, gîndindu-ne că unul din motivele iniţiale de înfiinţare a Alianţei a fost tocmai acela de a rezolva neînţelegerile dintre membrii săi în interiorul NATO, mai degrabă, decît în afara Alianţei. Dar nu contează, NATO are dreptate să ceară ca procesul să se desfăşoare invers acum; aşa cum s-a afirmat deseori de la această tribună, nu trebuie să importaţi, o dată cu membri noi, şi probleme noi. Şi în această privinţă, însă, România are o situaţie foarte bună.

Cu cîţiva ani în urmă, părea că relaţiile dintre majoritatea populaţiei noastre şi minoritatea maghiară nu puteau decît să se înrăutăţească. A existat un climat favorabil conflictelor în Transilvania, iar guvernul din acea vreme s-a bazat pe sprijinul electoral al unui grup ciudat, format din foşti comunişti transformaţi în naţionalişti înfocaţi. Însă un nou tratat de prietenie a fost semnat între România şi Ungaria. El cuprinde toate cerinţele Occidentului şi, ceea ce este mult mai important, tot ceea ce le este necesar celor două ţări. Problemele etnice nu au o rezolvare imediată. Însă noi am făcut un început ferm, iar acesta reprezintă mai mult decît nişte simple declaraţii. Graniţele dintre statele noastre sînt acum garantate de ambele părţi. Minorităţilor din ţara noastră le sînt garantate drepturi specifice. Şi, lucru deosebit de important, ambele state au acţionat rapid în vederea consolidării acestor cuceriri. În coaliţia de guvernămînt de la Bucureşti a fost inclus şi partidul minorităţii maghiare. Naţionaliştii extremişti din ţara mea pot vedea acum că un cetăţean român de naţionalitate maghiară poate fi un ministru bun şi loial. Iar naţionaliştii extremişti din Ungaria au dovada concretă că facem ceea ce spunem. Ştiu că există persoane în Occident care cred că această „lună de miere" nu poate dura. Însă poate cineva să susţină că există şi alte căi în afară de negocieri şi compromis? (...)

Pentru România, mult mai mult decît pentru orice alt stat european, este de o importanţă vitală ca Ucraina să fie o ţară independentă şi prosperă. Noi ne aflăm la graniţa cu Ucraina şi vom fi întotdeauna afectaţi de ceea ce se întîmplă în acest stat. Atît Ucraina, cît şi România sînt victime ale unor crude nedreptăţi istorice şi ale unor modificări de teritoriu impuse prin forţă. Guvernul nostru a oferit Ucrainei multe deschideri pentru un nou tratat de bază şi este gata să accepte o mediere internaţională privind disputele care ar putea exista în legătură cu apele teritoriale şi platforma continentală. Aceste oferte au fost făcute cu onestitate şi cu costuri politice considerabile din partea guvernului român. Sînt sigur că vom putea finaliza o înţelegere, iar negocierile în acest sens sînt în curs chiar în acest moment. Dar aş dori să vă puneţi azi următoarea întrebare: ce va conduce mai degrabă la un tratat cu Ucraina – includerea României în NATO sau excluderea României din Alianţă?

Doamnelor şi Domnilor,

Sper că nu v-am prezentat o imagine roz. **Avem** multe probleme în România şi vom avea încă şi mai multe în anii viitori. Problema se pune însă oarecum diferit la nivelul întregului continent. Dacă sîntem cu toţii hotărîţi să rezolvăm problemele împreună, sarcina rezolvării lor va fi mai uşoară cu România înăuntrul Alianţei decît cu România în afara ei.

Nu sînt de acord cu persoanele din ţara mea care spun că, dacă sîntem respinşi de această dată, vom crea probleme în regiunea noastră. Nu, noi avem nevoie de stabilitate şi relaţii bune pentru noi înşine nu pentru a impresiona Occidentul cu buna noastră purtare. Problema este că, oricît de moderat şi înţelegător ar fi guvernul de la Bucureşti, excluderea implică anumite consecinţe care nu vor putea fi controlate de politicieni. Tratatul cu Ucraina este una dintre aceste consecinţe, în sensul pe care am încercat să-l sugerez mai înainte. Acelaşi lucru este

Regele Mihai, „arma secretă a României"

(Urmare din pag. 7)

„Aşa cum ştiţi, un om în poziţia mea nu se poate implica activ în politică. Dar mă simt obligat să iau cuvîntul şi să pledez pentru România, deoarece în acest domeniu (al NATO-ului) *există un consens al tuturor românilor. Un consens naţional în raport cu securitatea noastră. Grija mea principală este să apăr şi să accelerez transformările democratice din ţara mea".* O concluzie în perfect stil regal, ca şi precizarea finală: *„Fac apel la solidaritatea voastră şi sper ca Olanda să ne ajute, deşi se află la celălalt capăt al Europei".*

„O pledoarie pasionată"

„România se cade să intre în NATO", scrie Cornel Colceru în *Algemeen Dagblad*, amintind, fără comentarii, vizita Regelui. *„O pledoarie pasionată pentru România", „intrarea în NATO: acum ori niciodată", „refuzarea României constituie un pericol"* sînt (sub)titlurile articolului semnat de Peter Michielsen în *NRC Handelsblad* din 15 aprilie, în care sînt reluate admirativ lungi citate din discursul Regelui. Aceeaşi apreciere – *„o pledoarie pasionată"* – în articolul din *De Volkskrant* menţionat mai înainte. (O diferenţă culturală? Eu găseam discursul Regelui serios, echilibrat şi bine argumentat, ziariştii olandezi îl găsesc „pasionat". *Never mind.*) *„Problema este că acest om nu are un statut oficial"*, îi spune însă „un înalt funcţionar" (nenumit), ziaristului. *„A fost el primit în secret de Kok* (premierul Olandei, S. A.), *aşa cum circula zvonul?"*, se întreabă un altul. (Un zvon nemenţionat de nimeni altcineva, S. A.) Concluzia articolului din *Volkskrant* nu poate fi decît şi cea de aici: *„Ofiţerii şi diplomaţii din sală* (de la Clingendael, S. A.) *se arată foarte impresionaţi de argumentele României.* (Adjunctul Şefului Statului Major, generalul van Baal, declara acest lucru textual chiar la discuţii, S.A.) *Bucureştiul trimite în ultima vreme mereu alţi reprezentanţi în capitalele NATO-ului. Dar în* (fostul) *rege România a găsit, după un înalt funcţionar de la Ministerul Apărării, «o armă secretă de înalt calibru»".*

momentul unui parteneriat real

valabil şi în cazul relaţiei noastre cu Ungaria. Este evident că ţările care vor fi admise în NATO vor beneficia de posibilităţi de investiţii superioare faţă de ţările care vor rămîne pe dinafară. (...) În aceste împrejurări, nu ar fi de neconceput ca problemele etnice din ţara noastră să reizbucnească. Sînt convins că Ungaria va fi un membru leal al NATO; guvernul de la Budapesta a dat multe dovezi de maturitate şi responsabilitate. Dar dacă în viitor se va ivi o situaţie dificilă, este posibil ca guvernul ungar, ca urmare a presiunilor opiniei publice din ţara sa, să solicite NATO să intervină într-un astfel de conflict. Am auzit adesea spunîndu-se că includerea României şi Ungariei în Alianţă va avea asupra acesteia un efect paralizant. NU! Includerea unei ţări şi excluderea celeilalte este sursa cea mai sigură pentru probleme fără sfîrşit. Chestiunea minorităţii maghiare din România şi a celei, mai puţin numeroase, a românilor din Ungaria va exista întotdeauna. Pusă în cadrul Alianţei, problema îşi va pierde permanent tensiunea; ambele ţări sînt interesate de NATO în mod autentic pentru interesele lor de securitate, care sînt, de fapt, foarte asemănătoare. Politica de **excludere** este aceea care creează necazuri, şi **nu** strategia de includere!

Şi, pentru că sîntem la capitolul strategii de includere, vă rog să-mi permiteţi să extind discuţia şi asupra altor vecini ai României, în afara celor care au graniţă comună cu noi. Nici un guvern român nu poate uita relaţia dintre ţara noastră şi Rusia, îndelungată şi adeseori problematică. Dar nici un guvern român nu poate ignora faptul că pentru prima dată în istorie sîntem în relaţii paşnice şi nu avem graniţă comună cu Rusia. Asemenea polonezilor, care au avut o experienţă la fel de dureroasă, sîntem gata să stabilim bune relaţii cu guvernul de la Moscova. Teama că România, ca stat membru al NATO, ar împinge Alianţa într-o poziţie antirusească este nejustificată. Ne place sau nu, va trebui să trăim cu rușii secole de-a rîndul de acum încolo.

Cei mai mari pierzători în confruntarea Est-Vest au fost întotdeauna românii. De aceea, departe de a urmări o confruntare sau reaprinderea vechilor animozităţi istorice, noi dorim o relaţie bazată pe încredere reciprocă. Dar această încredere trebuie să existe din partea ambelor părţi.

Doamnelor şi Domnilor,

Sînt adesea surprins de distincţia care se face între ţările aşa-numite central-europene şi ţările balcanice. Există, fără îndoială, o diferenţă din punct de vedere geografic. Însă, de multe ori, pentru Occident această diferenţă înseamnă mult mai mult: în timp ce Europa Centrală este o zonă stabilă şi relativ prosperă, zona balcanică este asimilată cu o boală ce trebuie stăpînită. (...) Cu toate acestea, mă văd obligat să scot în evidenţă faptul că România nu numai că s-a menţinut în afara violenţei, dar a luat parte cu loialitate la toate încercările Occidentului de a rezolva conflictele din regiune chiar şi atunci cînd, trebuie să o recunoaştem deschis, nu a fost de acord cu toate politicile. Am avut întotdeauna relaţii excelente cu toţi vecinii noştri din Balcani, deşi acest lucru nu ne-a împiedicat să respectăm embargoul impus de ONU Iugoslaviei, cu costuri considerabile pentru economia noastră. Ne bucurăm de relaţiile apropiate pe care le avem cu Grecia şi Turcia; fapt unic în această regiune, avem relaţii călduroase cu ambele ţări şi sperăm să le vedem pe amîndouă în relaţii de cooperare în cadrul Alianţei, ca pe nişte aliaţi loiali, aşa cum au fost dintotdeauna. Dar, încă o dată precizez, apartenenţa României la NATO ar putea efectiv contribui la stabilitatea în Balcani. Toţi membrii NATO recunosc cu convingere că adevărata ameninţare la adresa Europei o reprezintă zonele de margine ale continentului, zona balcanică şi ţărilor baltice. Însă extinderea NATO, aşa cum se discută ea azi, rămîne o chestiune europeană. Fără România în Alianţă, ce va oferi extinderea NATO pentru Grecia şi Turcia? Încă un indiciu că Occidentul este interesat doar de securitatea din Europa Centrală, şi nu şi de aceea din sudul Europei? Trebuie să avem în vedere, cu mare atenţie, situaţia internă din Turcia şi sentimentul de izolare faţă de restul Europei pe care aceasta îl are în prezent. S-ar putea ca ratificarea extinderii NATO să întîmpine dificultăţi în parlamentul de la Ankara şi, probabil, şi în cel de la Atena. Dacă însă România ar fi inclusă în primul val, mesajul ar fi clar şi favorabil pentru aliaţii noştri greci şi turci. NATO nu numai că se implică în zona de sud a Europei, ci acceptă să se implice în problemele acestei regiuni pentru mulţi ani de aici înainte. Ştiu că sînt multe persoane în Occident care nu împărtăşesc acest punct de vedere. Însă unul dintre motivele pentru care relaţiile dintre Turcia şi Grecia au fost dificile a fost tocmai acela că Turcia şi Grecia au fost singurele state membre NATO din această parte a continentului. Cu România şi, poate, cu Slovenia în Alianţă, discuţia se va purta pe probleme mai largi de securitate. (...)

Doamnelor şi Domnilor,

Vă puteţi pune întrebarea de ce pledez atît de mult pentru admiterea României în NATO. De fapt, cererea noastră de aderare nu a fost respinsă de nici un stat şi, conform declaraţiilor oficiale de la Bruxelles, aceasta este doar o chestiune de timp; dacă România nu este acceptată în NATO la summit-ul din iulie de la Madrid, ea va fi admisă cu siguranţă în următoarea etapă de extindere. Aş vrea să cred acest lucru, însă mii de concetăţeni ai mei nu o vor face. Desigur, ştiu foarte bine de ce extinderea NATO trebuie să se desfăşoare asemeni unui proces pe etape şi de ce este greu de crezut că această etapă de lărgire va fi şi ultima. Toţi sîntem de acord că nu trebuie să mai existe linii de demarcaţie permanente în Europa. Dar haideţi să fim cinstiţi în afirmaţiile pe care le facem. Strategia NATO conform căreia extinderea se va face pe etape se bazează pe presupunerea că, în tot acest timp, situaţia în Europa va rămîne neschimbată, că procesul de transformare a Rusiei într-un stat paşnic şi prosper va continua şi că angajamentul Occidentului va rămîne neschimbat. Sper că am oferit suficiente argumente ca să indic că aceste presupuneri s-ar putea dovedi eronate. Putem oare să credem că, după ce a obţinut cu greu ratificarea, în şaisprezece parlamente, privind această etapă a extinderii, Alianţa va începe o altă rundă de ratificări, probabil în douăzeci de parlamente, pentru următoarea etapă de extindere, la începutul secolului viitor? Poate cineva să creadă că toţi preşedinţii americani vor cere Congresului la fiecare patru ani ca NATO să accepte mai multe ţări?

Şi, cunoscînd felul în care se pune problema la Washington referitor la necesitatea de a admite cîteva ţări în Alianţă, putem crede oare că vreun preşedinte american va fi gata să susţină cauza României peste cîţiva ani? Apoi, credeţi că este o strategie bună ca, la intervale de cîţiva ani, preşedintele american să se întîlnească cu omologul său rus la Helsinki pentru a-l informa că vom propune o nouă extindere a Alianţei şi că Moscova nu are de ce să se teamă de acest proces?

Pun aceste întrebări fiind perfect conştient că nimeni nu este pregătit să-mi dea un răspuns. Dar dacă **nu** sînt date răspunsuri, promisiunea unor noi etape de extindere a NATO rămîne doar o promisiune, destinată să îndulcească pilula amară oferită acelora care **nu pot intra şi probabil nu vor intra niciodată**. Programul NATO denumit Parteneriatul pentru Pace a avut succes şi va continua. A avut succes tocmai datorită faptului că a fost considerat ca o pregătire pentru aderarea completă. Odată ce devine un substitut pentru aderare, problemele se schimbă, indiferent dacă îi spuneţi program „îmbunătăţit", „intensiv" sau alt eufemism.

Se ştie că o persoană în poziţia mea nu se implică activ în politică. Însă eu am decis să fiu susţinătorul cauzei României. Problema este cu adevărat una de consens naţional şi e o problemă reală pentru securitatea noastră. Principala mea preocupare este să protejez şi să promovez transformările democratice din ţara mea. (...) Cu toate acestea, situaţia economică din ţară se va înrăutăţi înainte de a deveni mai bună. Dacă respectăm întocmai programul aprobat în prezent de Parlament, sînt sigur că vom avea rezultate bune foarte curînd. Nici chiar rezultate economice bune nu garantează realegerea, iar o economie săracă aduce, evident, eşecul. Este responsabilitatea noastră să suportăm greutăţile reformei, dar guvernul trebuie să arate şi rezultate. Neadmiterea României în Alianţă va fi percepută ca o respingere a întregii naţiuni, iar consecinţele vor urma. Dacă, în ciuda eforturilor depuse pentru îndeplinirea criteriilor, se găsesc noi motive de excludere a României, Occidentul va avea mai puţină credibilitate nu numai în ţara mea, ci în întreaga zonă.

Cei care doresc să nu luăm în considerare cerinţele Occidentului faţă de noi vor considera că au dreptate, iar toate scenariile sumbre de care se teme Occidentul ar putea să se împlinească. Fără îndoială, vom merge înainte. Dar s-ar putea să aveţi mari surprize, de această dată în sensul negativ al cuvîntului.

Noi vedem extinderea NATO doar ca pe o etapă din integrarea în structurile europene. România are un tratat de asociere cu UE şi speră să devină membră UE. Cele două instituţii sînt complementare şi apartenenţa la una dintre ele nu e o compensaţie pentru faptul că nu facem parte din cealaltă. Ştiu că Olanda sprijină acest demers, deşi, asemeni celorlalte state membre UE, se teme de consecinţele economice. România ştie că aderarea la UE depinde de îndeplinirea unor criterii economice şi administrative specifice, pe care nu le poate satisface în acest moment. Ideea că România trebuie să uite de NATO şi să obţină sprijinul UE nu este valabilă. Aderarea ţării la NATO va contribui şi ea la îndeplinirea cerinţelor dure impuse de UE: va spori încrederea investitorilor occidentali şi va şterge diferenţele artificiale existente între ţările din Europa Centrală şi cele din aşa-zisa zonă de sud. Problema se pune şi pentru ţările foste sovietice din nordul Europei. Însă acestea au şanse mai mari de aderare la UE, chiar dacă nu fac parte din NATO, în timp ce în cazul României refuzul admiterii ei în NATO ar putea fi urmat imediat de un refuz sau o nouă amînare politicoasă, şi din partea UE.

Excelenţe,
Doamnelor şi Domnilor,

V-am prezentat toate argumentele pe care ţara mea le poate aduce. Sper că expunerea nu a fost limitată şi că am reuşit să aduc argumente în favoarea securităţii întregului continent. Cum spuneam şi la început, nu cerem şi nici nu aşteptăm favoruri, dar ne oferim ajutorul în schimbul solidarităţii dumneavoastră.

Aş dori să adresez, de la această tribună, salutul meu Franţei pentru politica de sprijin al României. Ştiu că există diferite interpretări în legătură cu acest sprijin şi că nu aţi fost întotdeauna în relaţii lipsite de tensiuni cu francezii. Explicaţia mea cu privire la atitudinea Franţei este că aceasta a înţeles, înaintea altor ţări, nu numai că are legături culturale şi istorice cu ţara noastră, dar şi faptul că apartenenţa României la NATO ţine de procesul vast de reforme pe care aceste instituţii **trebuie** să-l întreprindă. Recent, Canada, Portugalia, Spania, Italia, Turcia şi Grecia şi-au exprimat deja sprijinul pentru ţara noastră. Sper să obţin, în numele aceleiaşi solidarităţi, sprijinul Olandei, în pofida faptului că ţara dumneavoastră se află la celălalt capăt al Europei. Obiectivul meu este un continent întregit şi liber. (...)

Traducere de ADRIANA BOBEICĂ

GABRIEL LIICEANU

Sebastian, mon frère*

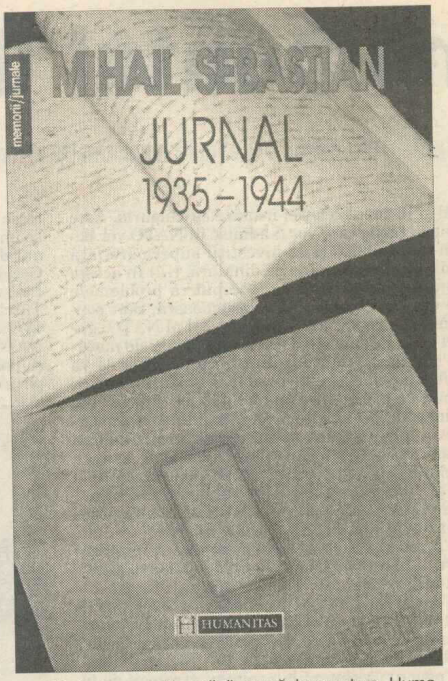

M-aţi invitat în faţa dvoastră, a Comunităţii evreieşti din România, pentru a vorbi despre un evreu şi un scriitor român şi despre mărturia pe care el ne-a lăsat-o, prin chiar viaţa lui şi prin scrisul lui care mărturiseşte despre această viaţă. Dar nu voi putea vorbi despre el decît făcînd din mărturia lui o *provocare* şi parcurgînd astfel, la nivelul vieţii mele, ipostazele evreităţii lui. Voi sta, de aceea, cu viaţa mea în faţa vieţii lui Sebastian, voi suprapune aceste două vieţi ca două palme care se ating, se măsoară, se aşază una peste alta şi sfîrşesc în încleştarea unei recunoaşteri. De altfel cum ai putea să măsori viaţa unui om fără măsura pe care ţi-o dă propria ta viaţă?

Voi vorbi în aceste pagini despre evreitate *aşa cum m-a făcut Sebastian să o înţeleg* şi voi fi liber în toate sensurile, neatîrnat nici de dvoastră – adică de neliniştea întrebării „ce gîndeşte celălalt?" –, şi nici de teroarea etichetei care pîndeşte desfăşurarea oricărui discurs. Voi uita, scriind aceste pagini, de orice dihotomie facilă, voi încerca să trec chiar şi peste severitatea binomului antisemit-filosemit şi nu voi fi preocupat nici o clipă nici să vă flatez, nici de gîndul că v-aş putea leza.

Voi vorbi dinăuntrul fiinţei *mele* şi al biografiei *mele*, în care cărţile lui Sebastian vor pătrunde ca într-un spaţiu de rezonanţă, umplîndu-l de acorduri, ecouri şi rumori. Voi face din cărţile lui lespezi risipite în apă, pe care păşeşti pentru a-ţi traversa viaţa, pentru a o parcurge, pentru a ajunge pe acel mal imaginar de unde-i poţi contempla traseul.

1. A fi proscris în numele unei categorii

Iată, pentru început, trei episoade răzleţe din biografia mea.

În 1960 am dat examen la facultatea de filozofie a Universităţii din Bucureşti. La concurs erau scoase 100 de locuri: 97+3. 97 erau la „cu dosar", 3 la „fără dosar". „Cu dosar" însemna „cu origine sănătoasă"; „fără dosar" însemna „burghez" sau „cu origine nesănătoasă". Pentru cele 97 de locuri, concurenţa (tineri aduşi de pe ogoare şi din uzinele patriei) era de 2 pe un loc, pentru cele 3 locuri, de 16 pe un loc. Am intrat pe unul din cele 3 locuri, deşi am observat la examenul oral că sistemul de notare în cazul meu, al celui „fără de dosar", era altul, penalizant şi părtinitor. Din clipa aceea am înţeles că stăteam sub un semn, că aveam, la rîndul meu, un dosar, unul nevăzut, care urma să mă însoţească o viaţă întreagă. Pe scurt, purtam o insignă care mă anula ca ins şi care mă transforma într-o categorie. Intram în viaţă, la 18 ani, sub rigoarea unui *numerus clausus*. Păcătuiam – şi păcatul nu era uşor – de a fi avut o mamă-*burgheză*-profesoară-de-matematică şi un tată-*burghez*-inspector-de-finanţe. Stăteam, atunci am aflat prima oară, sub blestemul *clasei*. Nu-l citisem pe Sebastian şi nu ştiam astfel că în fond eram şi eu, în felul meu, evreu.

Apoi a venit anul 1975. Institutul la care lucram – Institutul de istoria artei al Academiei – a fost epurat. Nu eram „membru de partid" şi am fost dat afară la o jumătate de an după ce fusesem angajat. Eram un bun cercetător? Nu eram? Nu asta conta. Nu mai păstrez hîrtia prin care eram înştiinţat de demiterea mea şi mă întreb chiar dacă această hîrtie a existat cu adevărat. În schimb, am căzut recent peste textul concedierii lui Sebastian de la *Revista Fundaţiilor Regale*: „Avem onoarea a vă încunoştiinţa că, în baza Decretului Lege din 9 august 1940, sînteţi licenţiat din serviciu pe ziua de 7 sept. a.c., fiind evreu." În lumina acestor rînduri am fost din nou confruntat cu evreitatea mea, cu deosebirea că partidul din care nu făceam parte nu se ostenea să consemneze motivul licenţierii mele şi nici, făcînd-o, nu cred că ar fi tratat problema în termeni de „onoare".

În sfîrşit, 13 iunie 1990. Este dimineaţă, ora 9. Ajung la serviciu, la Casa Scînteii. În dreptul corpului stîng al clădirii, unde se află sediul editurii Humanitas şi al ziarului *România liberă* sînt masaţi cîteva sute de oameni, majoritatea femei, tipografe coborîte sub îndrumare de la etajele II şi III ale clădirii. Traversez mulţimea, făcîndu-mi drum spre intrare. Simt vibraţia oamenilor strînşi laolaltă, freamătul aţîţat al animalului colectiv. „Moarte lui... !" Nu disting numele. Paler? Băcanu? Apoi, răspicat, numele meu. Tresar, ca şi cum aş fi fost surprins în timp ce-mi făceam loc printre oameni, şi mă pomenesc întrebîndu-mă de ce îmi vor oamenii aceştia, care nu ştiu nimic despre mine, moartea. Iată, nu mă cunosc şi totuşi îmi cer moartea. De fapt, vor să omoare *abstracţia* care am devenit între timp sau, dimpotrivă, *anecdota* care sînt, anecdota de prost gust (căreia i s-a anexat acum numele meu), fabricată de-a lungul anilor şi strecurată în inconştientul lor colectiv, pus acum pe vînătoare şi crimă. Într-adevăr, traversez mulţimea aceasta şi simt frisonul vînatului şi – de ce nu? – al pogromului. Pentru că de cîte ori o mulţime strigă bezmetic şi epidemic „Moarte!", fără să ştie prea bine cine e cel căruia vrea să îi ia viaţa şi de ce, este reiterat strigătul – care prin trecerea vremii a devenit transcendental – „Moarte jidanilor!" O oră mai tîrziu (dar plecasem de 10 minute) sînt căutat în biroul meu de cinci indivizi înarmaţi cu bîte. Către ora prînzului, ajuns acasă, aflu cum în Piaţa Universităţii minerii i-au bătut pe toţi trecătorii care purtau barbă sau ochelari. Intelectualii deveniseră evrei. Şi începuse pogromul.

Iată, aşadar, prima ipostază a iudaităţii, cea mai răspîndită şi cea mai „banală" şi pentru care Sebastian mărturiseşte, cu acel formidabil patetism reţinut, peste tot în ***Jurnal***, dar deopotrivă în ***De două mii de ani*** şi în ***Cum am devenit huligan***: este evreu oricine este proscris nu pe temeiul gesturilor sale, ci al categoriei din care face parte. Iuda renaşte cu fiecare individ răstignit pe o abstracţie. Eşti vinovat prin simpla distribuţie a unui concept în tine, în toţi, în fiecare în parte, eşti vinovat în stilul participaţiei platoniciene, eşti *ontologic* vinovat, atîrnînd, ca exemplar, de majestatea Ideii care te ţine în braţe şi nu te mai slăbeşte din strînsoarea ei. Şi eşti *a priori* condamnat, în numele aceluiaşi general care s-a cuibărit în tine şi care ţi-a ştampilat fiinţa din adînc.

Şi totul se termină cu un aer de *firesc*: era firesc, nu?, ca Sebastian să plece, în România şi în Europa de atunci, de la *Revista Fundaţiilor*, „fiind evreu". Era firesc ca eu să nu am loc în cercetare, în 1975, în Estul Europei, nefiind membru de partid. Era firesc, de vreme ce Sebastian nu se botezase, iar eu refuzasem să intru în partid. Drept care, fiind daţi afară, nu ne-am mirat la drept vorbind nici el, nici eu.

2. Lista şi inclasabilul

„Nu e pentru întîia oară cînd mă aflu la mijloc, între mitralierele ideologice ale extremei drepte şi ale extremei stîngi", scrie Mihail Sebastian în ***Cum am devenit huligan***. „Aşteptîndu-le pe celelalte: mitralierele pur şi simplu." În aceeaşi carte Sebastian spune cum în furorul marxizant al anilor '30 era taxat de „burghez", iar în cel gardist al anilor '34, de „bolşevic". Recitesc pasajele şi îmi aduc aminte de acelaşi an 1975. Venisem de puţină vreme la Institutul de istoria artei, cînd mă cheamă într-o zi directorul Institutului, Ion Frunzetti. „Dragă, îmi spune, a venit la mine ofiţerul de securitate care se ocupă de Institutul nostru. M-a întrebat ce face cu dumneata, pentru că îi apari pe două liste care se bat cap în cap: pe una eşti cu legionarii, din cauza lui Dinu Noica, iar pe alta eşti «vîndut jidanilor», din cauza lui Ricu Wald."

Mă gîndesc apoi la anii din urmă, la aventura „Humanitas". Marin Sorescu şi Radu Florian în România, Tismăneanu în America, Edgar Reichmann la Paris în *Le Monde* mă denunţă ca editor al extremei drepte: Eliade, Cioran, Noica... Primesc apoi scrisori de la cititori; plin Humanitas de autori evrei: Eisenberg, Grosmann, Glucksmann, Sebastian, Volovici... „Ba văd, din programul Editurii, îmi scrie un cititor indignat prin 1991, că vreţi s-o publicaţi şi pe ovreica Nadejda Mandelstam."

Şi iarăşi îl simt pe Sebastian aproape: năzuinţa lui spre inclasabil, pornirea firească de a fi – întotdeauna la momentul potrivit – „fiinţa pe dos", insul în răspăr, care rupe ritmul turmei şi refuză tropăitul univoc în direcţii prestabilite, care face doar *ca el* şi de obicei împotriva bătăii vîntului, a „spiritului vremii" şi a calculului cu istoria. Sebastian, inclasabilul, hulit de „ai săi" pentru prietenia cu Nae, Camil sau Mircea, întîmpinat cu o ridicare din umeri şi cu tăceri jenate, în anii '40, de Mircea, Camil, Haig sau Marietta. Ce poate fi mai minunat decît să nu poţi fi pus pe lista nimănui, să fii propria ta listă!

3. Eu şi „ai mei"

Pe toţi oamenii care mi-au fost aproape i-am privit cu ochiul neîndurător al iubirii mele pentru ei; iar cînd a fost vorba de poporul meu am crezut că se cuvine, spre beneficiul lui, să pun în locul sentimentului limita extremă a asprei judecări de sine. Ce poate fi mai dăunător şi mai lipsit de gust decît privirea care tăinuieşte defectul, iubirea flatulentă, care sfîrşeşte într-o uriaşă pupătură colectivă şi care pretinde să închidem ochii unii asupra altora în numele singurului lucru care contează: faptul că, pînă la urmă, toţi sîntem români?

Sebastian nu şi-a modificat rigoarea criteriilor cînd a fost vorba despre ai săi. Era, omeneşte, prea bine croit pentru ca să nu rămînă obiectiv în iubire. (Vă aduceţi, de altfel, aminte de un splendid pasaj din ***Jurnal***, în care o vede pe Leni Caler cu ochii iubirii şi, totuşi, *urîtă*.) Undeva în ***Cum am devenit huligan***, Sebastian pune în seama evreităţii un „efort de umilinţă" care merge uneori pînă la teribile flagelări: „Sînt evreii un neam orgolios? Evident. (...) Şi totuşi nici un popor nu s-a biciuit pe sine însuşi cu mai multă sălbăticie, nici un popor nu şi-a mărturisit cu mai multă cruzime păcatele reale sau imaginare, nimeni nu s-a pîndit mai aspru şi nu s-a pedepsit mai rău."

Şi iată-l, apoi, în ***Jurnal***. E 31 august 1944: „Mă felicit că experienţa mea la *România liberă* s-a terminat repede, înainte de a-mi fi angajat acolo semnătura. Ar fi fost imposibil să lucrez sub un regim de comitete secrete. Imbecilitatea îndoctrinată e mai greu de suportat decît imbecilitatea pură şi simplă. (...) În trei zile, după năvala lui Graur şi a bandei lui, am înţeles că intru într-o redacţie terorizată de conformism. Nu, nu." Şi a doua zi, 1 septembrie 1944: „Am făcut azi-dimineaţă greşeala idioată de a mă fi dus la d-rul Dorian, unde eram convocat la o «consfătuire scriitoricească». Am asistat dezarmat la constituirea «sindicatului scriitorilor evrei», cu Benador, Călugăru şi Dorian în frunte. Figuri necunoscute, nume inexistente – un amestec de rataj disperat, de mediocritate care răbufneşte, vechi ambiţii, vechi mizerii, toate reînviate cu obrăznicie, cu ostentaţie. Nu-mi iert laşitatea de a nu le fi strigat în faţă tot ce meritau."

1997

Ce-ar fi făcut Sebastian dacă, rămînînd în viață, ar fi asistat la progresul „imbecilității îndoctrinate" care avea să cuprindă toată țara și, cum spune la un moment dat, pe „evrei și români de-a valma"? Codul ***Jurnalului*** nu lasă loc pentru nici o îndoială în această privință: Sebastian ar fi continuat să fie victimă. Infracțiunea, de astă dată, nu ar fi fost evreitatea lui, ci pur și simplu gîndirea, gîndirea pe cont propriu, și pretenția de a se considera, mai presus de orice, un ins. Iată, profetică, remarca scrisă în 1935: „Omul în sacou este supus erorilor. Omul în uniformă este infailibil. Rareori umanitatea a avut înaintea ei atîtea comodități de a-și rezolva problemele interioare. O cruce cu cîrlige, un mănunchi de nuiele, un cioçan și o seceră rezumă, rezolvă și suprimă totul." (***Cum am devenit huligan***) Evreul Sebastian – nu e nici o îndoială – ar fi rămas „omul în sacou" vînat de „omul în uniformă", de astă dată în uniforma altei epoci, pe care o puteau îmbrăca la fel de bine un Alexandru Graur sau un Victor Eftimiu. Ar fi apucat însă, din nou cu gustul morții în gură, să noteze în ***Jurnal*** (de „strigat în față" nu mai putea fi vorba): cum de e cu putință ca acela care, într-un ceas al istoriei, purtase uniforma victimei să o îmbrace acum pe cea de călău? Căci cel ce mersese cel mai departe în suferință nu devenise oare o garanție pentru faptul că de-acum tocmai suferința nu mai era cu putință? Cînd parte din fostele victime ajunseseră, iată, în situația stranie de a face cu putință o altă calamitate a istoriei (sau măcar de a profita de pe urma ei), nu rataseră ele șansa de a fi pus definitiv capăt suferinței tocmai prin extrema lor suferință? Cum mai puteau ai săi, care știau totul despre durere, să participe la un nou scenariu al provocării durerii?

Sebastian a murit înainte de a ajunge să noteze toate acestea. Dar tocmai ***Jurnalul*** rămas ne face să credem că le-ar fi gîndit și le-ar fi notat.

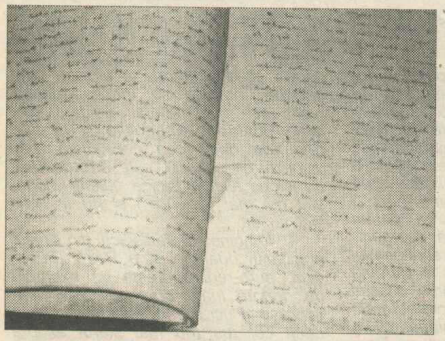

4. Polaritatea ființei și vocația pentru durere

În anii '65, cînd îmi terminasem facultatea și începusem să lucrez cu Henri Wald la Institutul de filozofie, eram preocupat, în vederea unei teze despre tragic, de ceea ce numeam atunci, cu o sintagmă care îmi dădea unele certitudini, deși nu foarte multe idei clare, „filozofia afectului". Făceam cu Wald lungi promenade din Piața Victoriei, unde se afla Institutul (fosta casă a lui Iorga), și pînă în Cotroceni, unde locuiam amîndoi, și îmi amintesc de discuțiile noastre pasionate, în care eu încercam să apăr logica inimii și dreptul ei de a se instala în teritoriul speculației, în vreme ce Wald mă combătea în numele rațiunii universale, speriat de perspectiva alunecării mele în „trăirism" și de amintirea a ce dăduseră „filozofiile vieții" în epocă. Ca tînăr aspirant la filozofie, care aveam să-mi construiesc teza despre tragic în jurul „limitei" și a „finitudinii umane", credeam din răsputeri că o adevărată ontologie a umanului, oricît de rațional ar fi construită, nu se poate lipsi de intuiția originară și întemeietoare a morții, care stă împlîntată din capul locului, ca un pumnal, în miezul ființei noastre. Credeam că viața noastră, purtînd din prima clipă în ea sămînța propriului sfîrșit, era fatal alcătuită din regiuni de foc și răceală extremă, era împletită simultan din două substanțe, una speculativă și distantă, marcată de prestigiul eternității, cealaltă patetică – adică suferitoare –, hrănindu-se copios din orizontul implacabil al finitudinii noastre. Singura gîndire onestă mi se părea a fi aceea plăcată pe condiția noastră de ființe dedicate sfîrșitului și, prin aceasta chiar, interesante, sublime și puternice. Iar izvorul acesta de durere care rezulta din întîlnirea cu extrema nu era deopotrivă și cel al tuturor împlinirilor noastre? Nu eram mari tocmai prin iminență și amenințare?

Apoi au trecut anii și nu mai știu dacă Henri Wald a apucat între timp să-mi dea sau nu dreptate. Dar în anii din urmă am căzut peste un pasaj din ***Cum am devenit huligan***, pe care aș vrea să i-l citesc acum, ca un corolar la discuția noastră din urmă cu 30 de ani. Iată pasajul: „Conștiința iudaică închide în sine o antiteză pe care nu o va rezolva vreodată, pe care în orice caz pînă azi nu a rezolvat-o. Ea întruneşte într-un paradox fără soluție inteligența în formele ei cele mai reci și pasiunea în formele ei cele mai despletite. Cerebral și patetic, iudaismul oscilează între luciditatea și febra lui, una exasperată de vecinătatea celeilalte, una încercînd s-o anuleze pe cealaltă, amîndouă prinse într-o luptă care nici nu le suprimă, nici nu le împacă." Și Sebastian încheie: „Este acesta un destin deprimant? Nu cred. E un destin mare, de zbucium și neliniște, care aruncă umbre și lumini pînă departe, în fundalul veacurilor.

Popoarele fericite n-au istorie, spunea cineva. Poate că au, dar n-o simt, n-o trăiesc, n-o transfigurează. (...) «Iuda trebuie să sufere» înseamnă probabil «Iuda trebuie să creeze». De ce vorbiți despre «frig» și «întuneric»?"

Tot Henri Wald mi-a spus într-o zi: „Poporul ales! Mersi de așa alegere! Am obosit de 2000 de ani să tot fiu ales! Să mai fie și alții!". Alegerea la care se referea Wald era „alegerea în suferință", aceeași despre care vorbea Nae Ionescu în faimoasa sa *Prefață* („Iuda trebuie să sufere") și pe care Sebastian o comentează aici, dîndu-i un alt înțeles.

Și acum să ne întoarcem la ***Jurnal***. Anii '41–'42 în special sînt marcați pentru Sebastian de o vibrație insuportabilă a ființei sale, alcătuită din teroare, speranță și iminența sfîrșitului. *Orice* e posibil. „Orice" înseamnă întreruperea vieții de zi cu zi, ieșirea din matca ei familiară și călduță și dispariția pur și simplu în orice direcție imaginabilă a Răului: recluziunea, deportarea, moartea. Sebastian trăiește, ca toți ai săi, cu îngerul morții pe umăr. Moartea părăsește dimensiunea vagului și orizontul lui „încă nu" și, din relegată într-o depărtare liniștitoare cum era, devine la pîndă, prezentă și la îndemînă. Sebastian descoperă pe cont propriu ceea ce poporul său aflase aproape cu fiecare generație a sa: evreul potențează în asemenea clipe și trăiește sub altă densitate, precipitînd-o pînă la esență, condiția umanului. Moartea e transformată, prin însăși istoria poporului evreu, în *askesis*, în „exercițiu", și din condiție general-ontologică trece într-una existențială, se absoarbe în noi, ne locuiește, devine mediu intim al ființei umane. E ca și cum umanitatea a hotărît, nu se știe cum și cînd, să-și specializeze o parte a ei (întrebînd-o, oare?) și să o trimită în recunoaștere pe un tărîm care, pînă la urmă, e lotul nostru al tuturor. Evreul devine un *Vorläufer*, un „înainte-mergător", un premergător în propria noastră condiție. Sebastian folosește la un moment dat în ***Jurnal*** cuvîntul „iminentism". Moartea rămîne să fie, ca la noi toți, trăită proiectiv, numai că de astă dată *în imediat*.

Ce rezultă de aici, din această suferință a iminentismului? Au existat și alte popoare care au suferit și vor mai suferi în istorie. Toate popoarele își au în fond propriul lor capital de suferință și dreptul lor la memorie. La nici unul însă suferința nu a pătruns din istorie în gene. De ce? Sebastian pare să dea o cheie: nici un popor nu s-a grăbit în asemenea măsură să convertească suferința în creație și astfel să o *fixeze*. „«Iuda trebuie să sufere» înseamnă probabil «Iuda trebuie să creeze»", spune Sebastian. În orice creator se poate desluși zvonul evreului care *se grăbește* să spună ce are de spus, de vreme ce *știe* că se află cu un pas înainte în moarte.

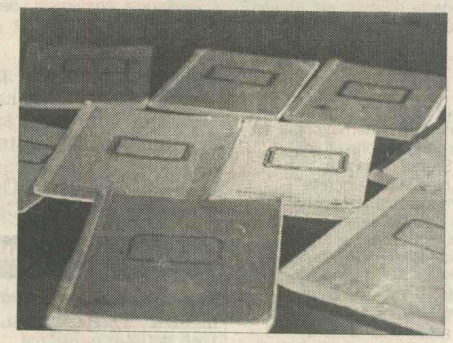

Și acum, *finalul*.

Am recitit în aceste săptămîni ***De două mii de ani***, ***Cum am devenit huligan*** și ***Jurnalul***. Cînd le închizi pe toate și încerci, ca un degustător de vinuri, să reții nota lor predominantă, cuvîntul care-ți vine în minte este „neodihnă". Toate trei sînt cărți polemice, cărțile unui om aflat în permanență în arenă, care împarte lovituri, parează, răspunde în toate direcțiile. Uimitor este că nu cade și nu obosește. Și atunci te întrebi: cu cine sau cu ce se luptă de fapt Sebastian, luptîndu-se cu toată lumea? Ce are această lume, cu care el se luptă, în comun? „Război cu toată lumea" sună și titlul unei pagini a lui Eugen Ionescu. Și acolo aceeași întrebare: ce este acel lucru miraculos care-i strînge pe toți laolaltă și îi transformă în front compact pentru un singur combatant? Iar răspunsul, în ambele cazuri același, e greu de găsit pentru că este prea la îndemînă. Acest lucru care se ascunde fiind prea la îndemînă și care din cînd în cînd îl face pe cîte un ins în istorie, într-o epocă, într-o țară să se ridice împotriva tuturor și să înceapă cu ei un război pe care nu-l poate pierde, dar pe care nici nu-l poate cîștiga și pe care, tocmai din această cauză, îl reîncepe pe urmele lui un altul – acest lucru este *prostia*.

Nu prostia vulgară, previzibilă și eternă a mulțimii care poate scanda la un moment dat „Pleacă trenul din Galați, / Cu jidanii spînzurați", ci prostia rafinată și imprevizibilă a lui Nae din „logica colectivelor", a cronicarilor care îi comentaseră ***De două mii de ani***, prostia alor săi, care nu-i iertau episodul „Cuvîntul" – pe scurt, prostia tuturor celor care *nu l-au lăsat să fie*.

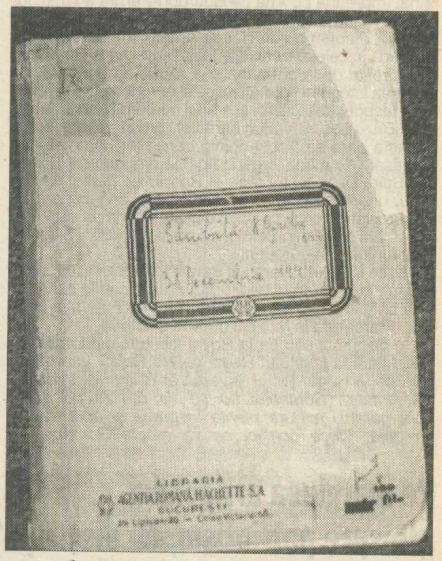

Dar ce înseamnă „să fii" și „să fii lăsat să fii"? Într-un loc din ***Cum am devenit huligan***, Sebastian spune: sînt evreu, român și om de la Dunăre. Prostul ripostează în numele prostiei, care e logica reductivă a lui „ori/ori", și spune: Hotărăște-te: ești sau evreu sau român sau dunărean. La care Sebastian răspunde: M-am hotărît: sînt evreu-român-dunărean.

Și lupta începe. Sebastian se luptă cu românii care nu-l lasă să fie evreu și o face pentru că în epocă ăsta era chipul pe care-l luase prostia. Dacă își poartă evreitatea cu panaș, o face provocat de prostia numită antisemitism și o face doar în momentul precis cînd această parte a lui îi este retrasă și contestată agresiv. „Undeva, într-o insulă cu soare și umbră, în plină pace, în plină securitate, în plină fericire, mi-ar fi la urma urmelor indiferent dacă sînt sau nu sînt evreu", scrie Sebastian în ***Jurnal*** pe 17 decembrie 1941. „Dar aici, acum, nu pot fi altceva." „Aici" și „acum" însemna acum cînd prigoana era în toi și cînd se zvonea că Papa le oferise evreilor șansa salvării prin trecerea la catolicism. Sebastian redevine evreu de atîtea ori de cîte ori „ceilalți" – adică agenții prostiei colective care se exprimă periodic ca antisemitism – îi *dez-integrează* ființa, lăsîndu-l să înțeleagă că trebuie să renunțe la acea parte a ei de care între timp el nici nu mai era conștient. „Dar eu sînt dunărean!", ar fi ripostat Sebastian, dacă ar fi început prigonirea celor de la Dunăre. „Dar eu sînt român!", a răspuns prostiei evreilor care nu-l lăsau să fie român. Sebastian a sesizat că aproape fiecare om e prost în felul acesta, al încleștării în categoria care îl conține și în numele căreia el nu suportă *diferența*.

Iar diferența, adevărata și suprema diferență, nu e pînă la urmă nici evreul, nici românul, nici dunăreanul – ci *individul*. Iar „a fi" și „a fi lăsat să fii" are, pentru Sebastian, mai presus de orice, în vedere abstracția numită „individ". Mai presus de orice eu sînt dreptul meu la singurătate, la mine însumi, dincolo de toate categoriile înglobatoare ale lumii acesteia. La 30 martie 1935 Sebastian notează în ***Jurnal***: „Toată erezia lui Nae Ionescu pornește de la o abstracție grozavă, sălbatecă: «colectiv». Mai rece, mai sumară, mai artificială decît abstracția «individ». Uită că vorbește despre oameni. Uită că oamenii ăștia au pasiuni, au, orice ar spune, un instinct de libertate, au conștiința existenței lor individuale."

Acesta este mesajul de inteligență al individului-Sebastian: feriți-vă de logica colectivului, de certitudinea marelui număr! Iar corolarul lui este: pentru a fi, fiți dintre cei puțini, la limită dintre cei singuri.

Sebastian s-a salvat așa și ***Jurnalul*** nu este numai mărturia salvării sale, ci și mijlocul realizării ei. „Omul care ține jurnal" este omul care nu poate fi confiscat de certitudinea marelui număr, ci este omul care își dă singur, scriindu-l, certificatul de ființă și de singurătate: *certificatul existenței lui individuale*.

Acestea am simțit nevoia să le spun despre cartea lui Sebastian de lecuit prostia.

* *Conferință ținută la sediul Comunității evreiești din România în 13 aprilie 1997*

DELLIA DUNĂ

Regele Mihai la Bruxelles

Aflat într-un turneu în statele-monarhii constituționale din Europa, pentru a susține cauza integrării României în NATO și în Uniunea Europeană, Regele Mihai împreună cu Ana de Bourbon-Parma au fost, joi seară, 17 aprilie, la Bruxelles, oaspeți de onoare la cocteilul oferit în cinstea lor de Ambasada României.

Dacă în celelalte capitale fostul suveran al României s-a adresat de la o tribună și a expus argumentele în favoarea integrării euro-atlantice și europene în fața unor înalți responsabili politici și a unui numeros public, vizita de la Bruxelles a avut un caracter „privat" și „bilateral". Aceasta pare să fi fost opinia cercurilor apropiate de Ambasada Română, organizatoarea programului Maiestății Sale. Deci, fostul rege al României, înaltul ambasador onorific, s-a întreținut la cocteilul de joi seară cu numeroși membri ai corpului diplomatic român și străin, cu români stabiliți în Belgia, cu cîțiva politicieni belgieni și cu funcționari europeni.

Vizita fostului suveran al României la Bruxelles a mai cuprins în programul de a doua zi un dineu la casa regală belgiană și o serată organizată de Fundația prințesei Margareta la Muzeul de Artă și Istorie.

În discursul său de la Royal Institute din Londra și în cel ținut la Institutul Regal pentru Relații Internaționale de la Haga, fostul suveran al României sublinia: *„Securitatea României nu se va realiza pe calea unor garanții militare oferite în grabă și apoi evitate cu grijă. Orice conflict ce va afecta România va afecta, pînă la urmă, întregul continent, de aceea securitatea României este inseparabilă de cea a Europei".* Un asemenea mesaj era mai mult decît necesar să fie auzit la Bruxelles, capitală a Europei și locul unde se iau decizii importante pentru viitorul integrării țării noastre.

Familia regală a fost așteptată pe 21 aprilie la Oslo. Din programul încărcat putem enumera: primirea la Palatul regal, discursul de bun venit al ministrului norvegian de externe, dineul organizat de guvernul norvegian în cinstea fostului suveran al României, recepția oferită de Ambasada Română de la Oslo. Discursul pe care regele Mihai îl va fi rostit la Institutul Regal din Oslo și întîlnirea cu președintele parlamentului norvegian sînt, de asemenea, puncte importante din programul vizitei Maiestății Sale în Norvegia.

Nedumeriri și întrebări, deocamdată, fără răspuns

„Este delicată situația unui diplomat străin atunci cînd contactează Ambasada Română din Bruxelles și întîlnește aceiași șefi de misiune diplomatică de dinainte de schimbarea «istorică» din noiembrie, ne împărtășește un diplomat european. *Nu este vorba despre nimic personal, dar este o contradicție în termeni și o contradicție de principiu: reprezentanții unui guvern care i-a refuzat viza de intrare în România regelui dumneavoastră, acum cîțiva ani, organizează în prezent cocteiluri în cinstea aceluiași rege... Noile alegeri au fost în noiembrie anul trecut. Poate că după un timp mai lung de așteptare deciziile în ce privește Bruxelles-ul vor aduce mai multe roade...",* încheie zîmbind diplomatul european.

Părerea acestuia este împărtășită și de unii români stabiliți în Belgia, partizani ai Convenției Democrate, care se întreabă ce se întîmplă la București și care sînt cauzele unei asemenea întîrzieri: numirea într-o capitală europeană cheie a reprezentanților unei noi politici, ai unei noi coaliții guvernamentale, reprezintă, în opinia lor, semnalul în exterior al schimbărilor interioare rezultate din alegerile democratice.

„Cred că nu avem dreptul să tratăm un eveniment ca cel al vizitei la Bruxelles a regelui Mihai cu jumătăți de măsură, ne-a declarat Kati Evanghelescu, româncă stabilită aici din 1973. *La Londra, la Haga și la Oslo,* continuă ea, *evenimentului i s-a dat amploarea cuvenită. Aici, la Bruxelles, parcă totul se blochează, și nu știu din ce motive: presa este prezentă în număr mic și regelui nu i se găsește o tribună de unde să pledeze în favoarea României. Cu ocazia vizitei președintelui Constantinescu, din februarie, la fel, presa străină a fost foarte puțin prezentă. Exact aici, la Bruxelles, unde partizanii României nu sînt foarte numeroși deocamdată și unde este în joc credibilitatea românilor, greu încercată în ultimii ani, trebuie s-o recunoaștem. Nu poți decît să constați cu tristețe cum tentative ale ambasadei române din Bruxelles de a comunica schimbarea de culoare a orientării guvernamentale de la București se opresc de fiecare dată la jumătate de drum",* a încheiat Kati Evanghelescu.

Pe marginea articolului „Despre patriotism, cu discreție", de Zoe Petre

Stimată doamnă Adamești eanu,

Mărturisesc surprinderea neplăcută cu care am citit articolul doamnei Zoe Petre „Despre patriotism, cu discreție" („22", 1997, nr. 14); admir deopotrivă calitățile domniei sale de cercetătoare în domeniul istoriei antice și-i citesc, de fiecare dată, cu viu interes, textele de caracter politic și atunci cînd nu împărtășesc ideile exprimate acolo.

De astă dată, n-am recunoscut-o pe doamna Zoe Petre... chiar de la titlu: dacă este autentic, patriotismul nu se manifestă nici cu discreție, nici cu ostentație. Clamările sînt ridicole, discreția este condamnabilă, cînd în joc sînt interesele națiunii.

Nu mai reiau aici argumentele pro și contra în jurul tratatului cu Ucraina. S-a spus – și de o parte și de alta – tot ce era de spus (semnalez doar excelentul articol al d-lui Ion Varlam, „Drepturile României, Organizația Tratatului de Nord și Tratatul cu Ucraina", în Dilema, nr. 221, 18–24 aprilie 1997, p. 2).

*1. M-a surprins procedeul doamnei Zoe Petre de a discredita pe adversarii tratatului cu Ucraina. Ministerul de Externe îi califică drept instrumente ale unor forțe și puteri străine (tipic reflex stalinist de culpabilizare a celor de altă părere decît cea oficială!). Doamna Zoe Petre îi ia în derîdere: „declamatorii de fraze lăcrămoase despre țărișoara lor, din descendența lui Cațavencu". Este însă o dovadă cît de înapoiată rămîne viața noastră publică (inclusiv intelectuală) dacă într-o discuție de **idei** se recurge la ironizarea – și încă facilă – a celuilalt. Ce departe sîntem de spiritul colocviului de la Salzburg, despre care scria, în paginile revistei dv., d-l H.-R. Patapievici!*

2. Doamna Zoe Petre scrie: „nu Ucraina sau ucrainenii ar putea vreodată răspunde pentru dictatele care au sfîrtecat România în 1940". Inexact: conducerea comunistă de la Kiev (mai ales, M. Greciuha, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Ucrainene) a dat o adevărată luptă împotriva conducerii comuniste a RSS Moldovenești pentru a obține decizia lui Stalin favorabilă dezmembrării Basarabiei, prin trecerea nordului și sudului acestei provincii la Ucraina Sovietică. (De văzut lucrările „Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia", Chișinău, 1991, p. 82 și urm.; Vitalie Văratec, „Dezintegrarea Basarabiei la 1940 putea fi evitată" în Revista istorică, t. III, 1992, nr. 1–2, pp. 154–158.)

*3. Formula „istoricii de serviciu" este, cred, impropriu utilizată pentru a-i desemna pe istoricii ostili semnării tratatului cu Ucraina. În realitate, ea se referă la istoricii folosiți de putere, în regimurile comuniste, pentru a justifica, prin argumentele profesiunii lor, schimbările de atitudine, în funcție de diverse conjuncturi (H.-I. Marrou a relevat, în „De la connaissance historique", situația ingrată a acestor cercetători, obligați să îndreptățească „volte-face"-urile puterii). Evident, formula poate fi extrapolată și la alte perioade decît cea comunistă, dar „istoricul de serviciu" este **întotdeauna** un istoric aflat în slujba puterii („honni soit qui mal y pense") și **nu** în conflict cu ea.*

4. Imaginea paradisiacă din finalul articolului doamnei Zoe Petre (Bucovina, euro-regiune) este un exemplu de dorință luată drept realitate. Naționalismul ucrainean este mai virulent decît cel rus (nu mai stărui asupra motivelor de ordin istoric ale acestei realități), și toate semnalele ce vin din Ucraina (regimul românilor, între altele) o dovedesc din plin. Istoricii – inclusiv cei ai antichității – știu cè ușor se eludează clauzelor neconvenabile ale unui tratat!

Cu statornică prețuire și urări de succes,

FLORIN CONSTANTINIU

Arta concretă

La Muzeul Național de Artă s-a deschis de curînd o importantă expoziție internațională de „artă concretă". Organizată prin strădania meritorie a pictorului Ștefan Sevastre, expoziția – intitulată „Rezultate concrete" – este urmarea unui simpozion internațional desfășurat în 1995 la Beratzhausten (RFG), sub auspiciile Consiliului Europei, și ai cărei consilieri artistici au fost Bozena Kowalska, Ingo Glass și Dieter Hells. Acest simpozion a reunit artiști cunoscuți din Vestul și Estul european, dedicați explorării sistematice a filonului geometric și rațional din pictura modernă, denumit încă din 1930 de către Theo van Doesburg, într-un mod aparent paradoxal tocmai „arta concretă", și ilustrat de-a lungul secolului de nume sonore precum Mondrian, Josef Albers, Vasarely, Ben Nicholson, Max Bill, etc. Rezultatul simpozionului a fost această primă expoziție de „pictură cu teza care circulă astăzi pentru o Europă unită", și care, după Milano și Abendsberg (Austria), poposește la București, pentru a se îndrepta apoi către Budapesta și Clermont-Ferrant.

La expoziția deschisă în sala Cretzulescu a Muzeului Național, expun artiștii străini Getulio Alviani, Wolfang Bosse, Rita Ernst, Agidius Geisselmann, Andrzej Gieraga, Milan Grygar, Haas Istvan, Jean-Pierre Husquinet, Peter Liebl, Josef Linschinger, Claude Pasquer – alături de artiștii români Ștefan Sevastre, Gheorghe Berindei, Ștefan Bertalan, Roman Cotosman, Teodor Dan, Constantin Flondor, Marin Gherasim, Paul Gherasim, Mihai Horea, Paul Neagu, Ilie Pavel, Cristian Paraschiv și Diet Sayler.

Expoziția a fost însoțită de simpozionul „Arta concretă" (17 aprilie a.c.), la care au participat cunoscuți artiști, critici, istorici și teoreticieni de artă: Titus Mocanu, Irinel Anghel, Octavian Barbosa, Mariana Celac, Marin Gherasim, Dan Grigorescu, Anghel Marcu, Solomon Marcus, Amelia Pavel, Ileana Pintilie, Diet Sayler, Alexandra Titu și Cristian-Robert Velescu.

Această manifestare prestigioasă a fost posibilă datorită sponsorizării acordate de Centrul Soros pentru artă contemporană și de firma Gelsor S.A. (**Magda Cârneci**)

Biblioteca **Grupului pentru Dialog Social** anunță constituirea Clubului **INTERNET GDS.**

Toți cei interesați să contribuie la promovarea Internet-ului în România sînt așteptați la întîlnirile săptămînale ce au loc în fiecare miercuri la ora 17.00 la Biblioteca Grupului pentru Dialog Social din **Calea Victoriei nr. 120.**

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACȚIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război:

- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **54%**);
- Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere **62%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **9.000 lei** pe 3 luni (reducere **31%**), cu expediere la domiciliu;
- **8.000 lei** pe 3 luni (reducere **38%**), cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București,* Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București,* cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

HORVÁTH ANDOR

Profesie şi politică

O problemă eminamente politică

Asistăm, de mai multe săptămîni, la o controversă destul de animată în presa maghiară din România. Subiectul acestei dispute este reînfiinţarea Universităţii Bolyai sau, într-un sens mai larg, viitorul învăţămîntului superior în limba maghiară din România. S-a afirmat în cadrul dezbaterii că avem de a face cu o discuţie între specialişti care a fost într-un fel contaminată de intruzia politicului. Sînt de cu totul altă părere, convingerea mea fiind că este vorba de o problemă eminamente politică într-un triplu sens. Ideea universităţii autonome implică, în opinia mea, atît relaţiile noastre cu românii, cît şi cele cu Ungaria în contextul culturii naţionale, precum şi propria noastră strategie privind păstrarea identităţii etnice şi culturale.

Nevoia de a aşeza pe noi temelii raporturile politice dintre români şi comunitatea etnică maghiară din România

Discuţia în jurul Universităţii Bolyai priveşte în primul rînd nevoia de a aşeza pe noi temelii raporturile politice dintre români şi comunitatea etnică maghiară din România. Este o cerinţă ce a rămas actuală din 1918 şi pînă astăzi dacă luăm în considerare faptul că schimbarea de suveranitate a produs un document cu valoare de referinţă pentru noi – *Declaraţia de la Alba-Iulia* – care ulterior a fost dat uitării; că succesivele constituţii ale noului stat român au consfinţit drepturile ce revin minorităţilor etnice, dar aceste drepturi fie că aveau o formulare restrictivă, fie că nu erau respectate ca atare; că raporturile politice dintre cele două comunităţi au fost perturbate pentru multă vreme de anumiţi factori istorici cum ar fi revizionismul ungar şi încoronarea acestuia prin *Dictatul de la Viena* sau politica dusă de regimul comunist instaurat după 1944 – politică favorabilă, într-o primă fază maghiarilor, iar mai apoi din ce în ce mai anti-maghiară.

Aceşti factori au determinat persistenţa, pînă nu demult, a unei contradicţii, şi anume: în timp ce de partea română, maghiarii din Transilvania erau percepuţi – sau ipostaziaţi – drept un inamic potenţial, drept sursa unui pericol la adresa integrităţii statale, invers, maghiarii aveau de interiorizat trauma unei existenţe şi a unui viitor devenite incerte de pe urma desprinderii din trupul naţiunii, prin faptul că noul stat în care sînt incluşi nu le garantează în mod suficient existenţa şi viitorul sau tinde de-a dreptul, într-un mod mai mult sau mai puţin declarat, la asimilarea lor totală şi definitivă. În cursul deceniilor de după cel de-al doilea război mondial relaţiile dintre România şi Ungaria, dintre românii şi maghiarii din ţară n-au făcut decît să prelungească şi să permanentizeze în unele privinţe contradicţia amintită, evoluînd totuşi, în alte privinţe, spre depăşirea ei. O serie de documente internaţionale sau interstatale începînd cu cel dintîi, *Carta de la Helsinki* şi terminînd cu cel mai recent, tratatul de bază româno-maghiar, consemnează consfinţirea status quo-ului în asemenea termeni, încît pentru statul român a fost depăşit orice fel de pericol al unei revizii teritoriale.

Momentul în care ne aflăm reclamă aşadar din partea elitei politice române elaborarea unei noi doctrine a minorităţilor prin care să se renunţe întru totul la imaginea anterioară de duşman potenţial, să fie luate în considerare exemplele democratice din spaţiul european de tratament aplicat minorităţilor etnice, să fie respectate şi puse în aplicare documentele internaţionale în materie, semnate deja de România. În ultimii şapte ani liniile de forţă ale acestui reviriment au fost trasate de politicieni şi analişti politici din opoziţie cu o aplicare demnă de toată lauda; clasa politică în ansamblul ei, precum şi o parte însemnată a opiniei publice este însă departe de o abordare lucidă şi detensionată a acestor chestiuni.

Regîndirea statutului social al minorităţii maghiare

Alegerile din noiembrie 1996, includerea UDMR în coaliţia guvernamentală, au creat condiţiile favorabile unei colaborări pe plan politic şi importanţa acestui eveniment poate cu greu să fie supraapreciată; el nu aduce totuşi, de la sine, acel reviriment istoric ce are drept miză regîndirea statutului social al minorităţii maghiare. Chiar dacă prin reprezentanţii săi UDMR a fost inclusă la nivel central şi local, în instanţele puterii, acest lucru nu face să dispară în mod automat, suspiciunea ce planează de mai multe decenii deasupra comunităţi maghiare în sensul că prin existenţa şi prin cultura sa, dar mai ales prin manifestările sale „autonome" ea reprezintă un „corp străin", motiv pentru care libertatea şi egalitatea membrilor săi trebuie limitate cu stricteţe la drepturile individuale ale cetăţeanului. Revirimentul de care vorbeam mai sus ar însemna tocmai admiterea de către români a faptului că prin păstrarea şi îmbogăţirea limbii şi culturii sale în cadrul unor instituţii proprii, comunitatea maghiară nu cultivă nici separatismul, nici aşa-zise scopuri dubioase ori de-a dreptul periculoase. (Nu insist aici asupra unor garanţii morale şi spirituale pe care le putem noi oferi în acest sens.)

Ideea universităţii autonome – o piatră de încercare a democraţiei române

Ideea universităţii autonome este, în actualele condiţii politice, o piatră de încercare a democraţiei române. Cei care susţin această idee pot fi încredinţaţi că importanţa ei este aproape mai mare pentru democraţia română decît pentru noi înşine. Întrebarea nu este aşadar cîţi profesori universitari avem la dispoziţie în cazul cînd ea şi-ar deschide mîine porţile, cît de mult s-ar dovedi ea încercarea unor visători, condamnată la

eşec, din ce surse financiare şi cînd anume ar putea ea funcţiona – admiţînd, desigur, şi varianta optimistă a acestor întrebări şi ipoteze –, întrebarea este dacă actuala elită politică românească şi reprezentanţii ei de frunte sînt de acord sau nu cu abandonarea completă a tezei privind pretinsul pericol maghiar şi a unei practici prin care comunităţii maghiare îi revenea un statut de rangul doi în soicetate. Doresc să subliniez: am în vedere **ideea** unei universităţi maghiare autonome de stat, adică recunoaşterea faptului că, datorită proporţiei lor numerice şi în conformitate cu principiul şanselor egale, comunitatea maghiară are dreptul de a-şi avea propria universitate. Consider în consecinţă că cei care, fie ei români sau maghiari, contestă revendicarea acestui drept, încearcă, vrînd-nevrînd, să oprească democraţia română în depăşirea moştenirii de şaptezeci de ani a unui naţionalism antidemocratic.

În ce priveşte relaţiile dintre Ungaria şi comunitatea maghiară din România, ele au traversat de asemenea, începînd cu 1918, mai multe faze, aşa cum am menţionat mai sus. După încheierea celui de al doilea război mondial şi a tratatului de pace de la Paris (1946), oamenii politici ungari – ţara vecină fiind la fel de bine ocupată de sovietici ca şi România – erau convinşi că aplicarea principiilor leniniste ale rezolvării problemei naţionale constituie singura cale de urmat, singura garanţie şi, ca atare, au respins orice tentaţie de reapariţie a naţionalismului maghiar. Ei au reuşit să impună pentru o lungă perioadă de timp această poziţie şi intelectualităţii ungare. Abia la începutul anilor optzeci asistăm la primele semnalări, din partea intelectualilor din Ungaria, ale simptomelor din ce în ce mai alarmante ale politicii naţionaliste aplicate de autorităţile române. E de semnalat însă că aceste proteste, pe care le va însuşi în curînd şi politica oficială de stat, nu mai au nici o tangenţă cu platforma ideologică a revizionismului teritorial, ele fiind situate în mod univoc pe terenul configurat de procesul de la Helsinki al drepturilor omului şi de normele europene ale reglementării problemei minorităţilor etnice. Atitudinea elitei politice şi intelectuale din Ungaria în privinţa maghiarilor de peste hotare nu a înregistrat mutaţii semnificative nici în urma prăbuşirii comunismului, survenită în 1989.

În acest context s-a pus în evidenţă un fenomen ce constituie o premieră absolută. Anume că de partea ungară nu numai că este de conceput separarea interesului de stat de interesul naţional, dar acest lucru s-a şi produs deja şi el trebuie socotit ca un fapt împlinit. Din raţiuni strategice, conducerea politică din Ungaria a socotit încheierea tratatului româno-ungar ca necesară şi urgentă, găsind la partenerul român, după tergiversări îndelungate, pe fundalul unei motivaţii similare, disponibilitatea cerută. Ceea ce prima, în mod firesc, era caracterul interstatal al tratatului, precum şi ecoul său internaţional. Dar pe planul doi, ca un adevărat „călcîi al lui Ahile" în centrul atenţiei stătea, pentru ambele părţi, consemnarea contractuală a drepturilor ce revin minorităţilor maghiare din România. Partea ungară încerca includerea în document a cît mai multor garanţii, în timp ce partea română se străduia să le limiteze, pe cît posibil.

Rezultatul este cunoscut şi nu aici este locul unui comentariu al documentului încheiat. Trebuie însă arătat, că în locul tezei „totul sau nimic" partea ungară a acceptat – în mod lucid şi raţional – compromisul oferit dînd prioritate interesului de stat faţă de concepţia naţiunii, apărătoare cu orice preţ a minorităţii de dincolo de graniţă.

Este însă totodată evident că nici un guvern ungar nu va putea ignora minorităţile maghiare din ţările învecinate, nu se va putea dezinteresa de prezentul şi de viitorul lor.

Performanţa competitivă a culturii maghiare din Transilvania

Întrebarea este, în ce măsură există o doctrină clară, de perspectivă legată de aceste minorităţi sau ea se reduce la teoretizarea condiţiilor actuale, de conjunctură, fără nici un fel de fundamentare de principiu. În ce priveşte Transilvania, întrebarea poate fi formulată astfel: se conferă sau nu părţii desprinse în 1918 din unitatea statală anterioară menirea de a crea cultură în mod autonom sau invers, această parte rămîne doar un rezervor, un „Hinterland" al culturii maghiare? În ciuda tuturor furtunilor şi a vicisitudinilor legate de statutul de minoritate, în perioada 1918–1990 cultura maghiară din Transilvania a produs asemenea performanţe competitive în domeniul ştiinţei şi al artelor, care au prezervat-o de pericolul provincializării şi al periferizării. Este însă evident că în momentul căderii comunismului această cultură prezenta semne grave de decădere şi de împuţinare, datorate în principal restricţiilor suferite în formarea elitelor şi emigrării unei părţi însemnate a celor care, avînd înzestrare, erau lipsiţi de perspectiva înaintării profesionale. În cazul cînd lucrurile ar fi evoluat conform liniei stabilite, doar într-un interval de două–trei generaţii comunitatea maghiară din România ar fi ajuns în starea unei infirmităţi intelectuale ce nu-i mai permitea să producă o cultură competitivă din punct de vedere cantitativ şi calitativ. Minoritatea maghiară nu ar fi dispărut, dar ar fi decăzut la nivelul unui provincialism în care comunitatea nu se mai reproduce decît în calitatea sa de consumatoare de cultură şi de populaţie în sens biologic.

Ce fel de viitor rezervă Istoria maghiarilor din Transilvania? Sînt tentat să spun: acest lucru se va decide de acum încolo. În termenii de cultură tocmai în funcţie de cei doi factori amintiţi: emigrarea şi sistemul de învăţămînt.

Dar să vedem acum lucrurile din perspectiva noastră, cea din Transilvania. Oricine are suficient sens istoric, va fi obligat să ia la cunoştinţă anumite fapte. Anume că în Transilvania, înainte de 1918 a existat o universitate maghiară, iar după 1918 una românească. Altfel spus două elite politice – cea din vremea dualismului austro-ungar (1867–1918), respectiv cea de după unirea Transilvaniei cu România – au exercitat puterea fără să recunoască dreptul la învăţătură la toate nivelurile, în limba maternă, celei mai mari minorităţi etnice din interiorul graniţelor. Din ce cauză, datorită căror circumstanţe a fost aşa – pe tema aceasta am putea face multe consideraţii, fără ca ele să afecteze faptele. A urmat *Dictatul de la Viena*: la Cluj s-a reînfiinţat universitatea maghiară, cea românească fiind transferată la Sibiu. În urma actului din 23 August 1944 autorităţile ungare au părăsit Transilvania de Nord, universitatea maghiară a rămas însă pe loc. Conducerea acesteia a purtat discuţii cu colegii români, convenindu-se astfel condiţiile în care la Cluj vor fiinţa cele două universităţi. Pentru întîia oară în cursul istoriei sale, Transilvania avea astfel, pînă în anul 1959, două universităţi, această realitate reflectînd atît o tradiţie istorică, o situaţie demografică şi efectul unei raţiuni de ordin politic. Decretul din mai 1945 prin care se consfinţea existenţa universităţii maghiare autonome – denumită în continuare Universitatea Bolyai – era rodul acţiunii unei „raison d'Etat": România era interesată

(Continuare în pag. 14)

Profesie şi politică

(Urmare din pag. 13)

să ateste, în ajunul Conferinţei de Pace de la Paris că drepturile celei mai numeroase minorităţi etnice sînt recunoscute pe o scară largă. Destinul Universităţii Bolyai a fost determinat atunci de o opţiune politică majoră, ceea ce arată că în acel moment elita politică românească a perceput foarte exact care este limita de sus a aplicării unor norme cu adevărat democratice în privinţa garantării drepturilor minorităţilor etnice. Prezenţa în ţară a trupelor sovietice, precum şi apropiata preluare a puterii de către comuniştii nu erau atît de determinante în acest sens – nu este deloc exclus că aceeaşi revoluţie s-ar fi produs şi în condiţiile venirii „americanilor".

beră şi un viitor sigur.

Recunoaşterea Universităţii Bolyai era sinonimă cu renunţarea la politica de asimilare. Invers, unificarea celor două universităţi în 1959 echivala, în noile condiţii politice favorabile pentru ideea de stat-naţiune, cu revenirea la cursul politic anterior, adică la programul de asimilare treptată a minorităţilor. Seria de restricţii şi atacuri la care a fost expus învăţămîntul în limba maternă pe parcursul deceniilor următoare n-au făcut decît să confirme pentru toată lumea această tendinţă.

Iată de ce apreciez că dezbaterea în jurul învăţămîntului superior maghiar din România are drept miză reală alternativa dintre păstrarea identităţii sau asimilarea. Nu vreau să spun, desigur, că cel care nu susţine ideea unei universităţi autonome pledează, implicit, pentru asimilare. Sînt însă convins, că fără

Imagine de la masa rotundă: Eugen Isbăşoiu (Ministerul Învăţămîntului), Szász János (scriitor), Jaray István (directorul Centrului cultural maghiar) şi Balázs Ádám (consilier cultural al Ambasadei Ungariei)

Este în joc viitorul, nu trecutul

o reglementare juridică stabilă a învăţămîntului superior în limba maghiară nu poate fi stăvilit procesul de asimilare a intelectualităţii noastre, nici tendinţa ei spre emigrare, fapte care aduc după sine, în mod inevitabil, o decădere continuă a nivelului de cultură a comunităţii noastre.

Prin gestul de care vorbim – şi altele asemănătoare – clasa politică din România căuta să-i convingă pe reprezentanţii marilor puteri că pe lîngă argumentele demografice recunoscute îşi întemeiază dreptul la redobîndirea Transilvaniei pe instaurarea unui regim democratic care va garanta minorităţilor etnice – între care şi celei maghiare, care atîrna greu în arbitrarea teritoriului – o existenţă li-

Toate acestea au prea puţin de a face cu nostalgia sau cu tradiţia. Este în joc nu trecutul, ci viitorul. Viitorul nostru – în termenii exigenţei de mîine a competitivităţii profesionale şi intelectuale.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

Vineri, 18 aprilie, la sediul Grupului pentru Dialog Social a avut loc o masă rotundă ce a avut ca subiect statutul Universităţii Babeş-Bolyai (UBB). Discuţia, moderată de Sorin Antohi, s-a desfăşurat în prezenţa unor reprezentanţi ai UBB, ai Ministerului Învăţămîntului şi ai comunităţii universitare.

Un rezumat al acestei mese rotunde va fi publicat într-un supliment viitor al revistei *„22".*

„Renaşterea României prin Educaţie"

În zilele de 18 şi 19 aprilie, la Şcoala Centrală din Bucureşti, a avut loc, sub egida Alianţei Civice şi a Academiei Civice, colocviul cu tema „Renaşterea României prin Educaţie". Acţiunea, organizată din iniţiativa Anei Blandiana, s-a bucurat de participarea ministrului Învăţămîntului, prof. univ. Virgil Petrescu, a secretarului de stat Florin Diaconescu, a unor reprezentanţi ai inspectoratelor şcolare şi ai Institutului de Ştiinţe ale Educaţiei, precum şi a unor personalităţi culturale româneşti.

Dezbaterile s-au dorit a fi, după cum a declarat Ana Blandiana, *„o interfaţă între factorii de decizie din domeniul învăţămîntului şi educaţiei şi subiecţii implicaţi în mod direct"*.

Florin Diaconescu a arătat că **profesorii** sînt dezamăgiţi şi nemulţumiţi de absenţa unei reforme în acest sector al societăţii, **elevii**, la rîndul lor, nu ştiu exact la ce le-au servit anii de şcoală şi nici ce vor face la final, iar milioanele de **părinţi** îşi pun întrebări despre ceea ce este şi ce ar trebui să fie, de fapt, învăţămîntul românesc. *„Reforma trebuie să înceapă*, a continuat el, *cu o schimbare de mentalitate a fiecărei componente, cu atît mai mult cu cît intersecţia celor trei categorii participante la procesul educaţional este foarte subţire"*. Florin Diaconescu a mai adăugat că, pentru succesul reformei iniţiate, se simte nevoia stringentă de umanizare a relaţiilor **profesor-elev** şi **părinte-elev**, deoarece întreg învăţămîntul este centrat pe interesele elevului.

Integrarea europeană a învăţămîntului din România vizează regîndirea sistemului de examene de la toate nivelurile. În cursul discuţiilor s-a menţionat că peste doi ani, cînd se vor introduce examenele de capacitate la sfîrşitul fiecărui ciclu de învăţămînt, se va ajunge la o suprasolicitare a elevilor. În paralel, este necesar să se găsească modalitatea de eliminare a discontinuităţii care există, pe de o parte, între învăţămînul gimnazial şi cel liceal, iar, pe de altă parte, între acesta din urmă şi cel universitar.

Ministrul Învăţămîntului a răspuns întrebărilor adresate de numeroşi profesori şi părinţi, prezenţi la dezbatere, nu înainte însă de a le adresa celor de faţă rugămintea de a înţelege situaţia materială grea în care se găseşte România. Întrucît profesorii nu se află în categoria celor expuşi pierderii locului de muncă, Virgil Petrescu le-a cerut acestora să-şi asume sacrificiul care li se cere, şi anume *„de a face, în acelaşi timp, operă de educaţie şi operă socială"*.

Concluziile celor două zile de dialog au fost reţinute într-o rezoluţie care a fost înaintată Ministerului Învăţămîntului.

În legătură cu reforma sistemului educaţional, participanţii au propus ca, în viitor, diferenţierea parcursului şcolar pe filiere să aibă loc mai devreme decît pînă în prezent. Astfel, gimnaziul — începînd cel mai tîrziu din clasa a VII-a — ar putea fi organizat pe trei filiere cu ieşiri diferenţiate din sistem, în funcţie de aptitudinile şi interesele copiilor. Acestea ar fi: filiera **academică** (echivalentă liceelor uman/real), **vocaţională** (licee cu pregătire profesională) şi cea **practică** (şcoli profesionale). Elevii vor avea posibilitatea schimbării opţiunii şi a trecerii justificate dintr-o filieră într-alta, iar structura pe ani a ciclurilor va putea fi diferenţiată între filiere. Pentru copiii supradotaţi se va căuta asigurarea unei structuri separate, în care capacităţile lor să poată fi puse în valoare.

În domeniul *curriculum*-ului şcolar s-a propus realizarea distincţiei dintre *curriculum* naţional (partea din planuri şi programe care se referă la cerinţele minimale şi pragurile psihologice maximale, date de Ministerul Învăţămîntului) şi cel local (partea aflată la dispoziţia factorilor de decizie locali — comunitatea locală, şcoala şi profesorul). S-a cerut, totodată, definitivarea clară — în *curriculum*-ul naţional — a unui „trunchi comun", care să reprezinte partea de cultură generală minimală corespunzătoare materiilor studiate, pe baza căreia trebuie să fie elaborate testele de ieşire din ciclu.

Referitor la politica de personal în învăţămînt, s-a cerut ca pregătirea în facultăţi pentru specialităţile pedagogice să nu mai fie formală. De asemenea, ar trebui ca, în primii ani de activitate, un profesor să fie îndrumat de o persoană cu experienţă pedagogică, care va da un aviz, pe baza observaţiilor făcute, necesar pentru definitivat.

Dezbaterea organizată de Alianţa Civică a demonstrat că, în pofida tuturor dezamăgirilor trecute şi recente, a lipsei unor salarii adecvate, a sărăciei mijloacelor cu care se luptă, profesorii, în încercarea ultimei speranţe, sînt dispuşi să se implice în procesul de reformă, alături de Ministerul Învăţămîntului.

(ALIC MÎRZA)

Stimată doamnă redactor-şef,

Vă rog să publicaţi în paginile revistei „22" următoarea

Precizare

În paginile ziarului Adevărul, *ediţia de la 19 aprilie 1997, a fost inserată o notă intitulată „Emil Hurezeanu şi Mihai Ungheanu îl reeditează pe Ion Negoiţescu". E vorba de o informaţie, de mai multe ori inexactă, pe care, din păcate, n-o pot rectifica decît tardiv şi de la distanţă. Cum stau, în realitate, lucrurile?*

În vara anului 1996, ca executor testamentar al lui I. Negoiţescu, am acordat dreptul de reeditare a cărţii ***Lampa lui Aladin*** *editurii „Eminescu", la rugămintea d-lui director Oancea. Mi s-a comunicat, în mai multe rînduri, de către directorul editurii şi un redactor, în ce constă proiectul editorial. Mi s-a solicitat, pe lîngă permisiunea de publicare, şi o prefaţă. N-am devenit, din acest motiv, editorul operei lui I. Negoiţescu. Nu mi s-a spus, pe de altă parte, niciodată, că d-l Mihai Ungheanu ar fi implicat, sub o formă sau alta, în editarea cărţii sau că domnia sa urmează să semneze o postfaţă. Dacă aş fi ştiut acest lucru, n-aş fi fost de acord niciodată, fie cu amestecul domnului Ungheanu, fie cu apariţia cărţii.*

D-l Mihai Ungheanu este reprezentantul autentic şi oficial al unei şcoli de gîndire, naţional-comunismul, împotriva căreia I. Negoiţescu a scris şi a luptat o viaţă întreagă.

Apariţia clandestină, neautorizată, a d-lui Mihai Ungheanu, într-o carte semnată de I. Negoiţescu este un act de huliganism cultural, o gravă impietate la adresa memoriei şi operei criticului, un gest incalificabil şi scandalos din partea conducerii editurii „Eminescu", pe care îmi rezerv dreptul de a-l ataca şi în justiţie.

Emil Hurezeanu, Köln, 21 aprilie 1997

P.S. Editura „Eminescu" nu m-a informat în legătură cu apariţia cărţii şi, fireşte, nu mi-a expediat un exemplar-semnal. Am aflat de ediţia măsluită a ***Lămpii lui Aladin*** *din paginile* Românieі libere *şi ale* Adevărului.

IMPORTANT

Librăriile din provincie şi din Bucureşti în care găsiţi în fiecare săptămînă revista „22".

Arad	– C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2–4, tel. 057/21.77.49
Bacău	– Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
Braşov	– SC Simpozion, Piaţa Teatrului nr. 2
Bucureşti	– Institutul Francez (Librăria Humanitas), B-dul Dacia nr. 77, orar L–V 9–21, S 11–21, tel. 211.38.36 – Librăria „M. Sadoveanu", B-dul Magheru nr. 6, tel. 211.29.65 – Librăria Humanitas („Librăria din fundul curţii"), Calea Victoriei nr. 120 – Librăria Humanitas (Kretzulescu) tel. 613. 50.35
Constanţa	– Librăria Sophia, Str. Dragoş-Vodă (în dreptul Prefecturii), tel. 041/61.50.77
Iaşi	– Librăria Humanitas, Piaţa Unirii nr. 6, tel. 032/21.55.68
Piatra-Neamţ	– Librăria Humanitas (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Viorel"), Str. Ştefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
Piteşti	– Librăria Humanitas, Pasajul Victoriei nr. 89 (în incinta Galeriei de Artă Naivă), tel. 048/68.10.97
Sibiu	– Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr.16, tel. 069/21.14.34
Timişoara	– Librăria Humanitas, Str. Mercy nr.1, tel. 056/13.31.80
Tîrgu-Mureş	– Librăria Humanitas – Palas, P-ţa Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63
Turnu Severin	– Librăria Humanitas, Str. Crişan nr. 25 (Casa Tineretului), tel. 052/32.69.31

Diplomaţie la Bruxelles

Vom încerca să relatăm, cît mai obiectiv, prin intermediul acestui colaj de articole în jurul unei fotografii, reprodusă împreună cu legenda sa, un mic incident petrecut acum circa trei săptămîni între Ambasada română de la Bruxelles şi presa locală belgiană. În el s-au ciocnit reacţii stereotipe şi clişee mentale a două lumi care se cunosc insuficient şi comunică nesatisfăcător. Diplomaţii români de pe toate meridianele pot medita încă o dată care este cea mai bună reacţie la acest tip de situaţii. (Gabriela Adameşteanu)

Comunitatea franceză se lasă antrenată de ukazurile ambasadei

România îşi cenzurează imaginea multietnică la Bruxelles

Copilul pare să cînte la vioară. Cu ajutorul unui băţ, el imită arcuşul. Un ritm ţigănesc, fotografie în alb-negru. Un imn emoţionant pentru cele două milioane de „apatrizi" români. **„Românii"**. Este chiar titlul acestei expoziţii, care, înainte chiar de a-şi expune cele 37 de portrete remarcabile la galeria Verhaeren, la Bruxelles, a fost supusă atacurilor dure ale Ambasadei României şi ale Comisariatului general pentru relaţii internaţionale al Comunităţii franceze (CGRI). Scoasă din fire de aceste imagini „trunchiate" a ţării sale, ambasada vede în aceasta o ameninţare pentru viitoarea vizită în România a primului-ministru Jean-Luc Dehaene. Nici mai mult, nici mai puţin.

„S-au reîntors vremurile lui Ceauşescu?", se întreabă Vincent Verhaeren, reprezentantul galeriei Verhaeren la Watermael-Boitsfort (Bruxelles). *„CGRI a preluat revendicările românilor in extenso fără să ne contacteze măcar"*.

Ambasada României? Ieri după-amiază s-a eschivat motivînd că ataşatul cultural lipseşte, acesta fiind „singurul abilitat" să discute problema. Să analizăm deci teoria emisă de ambasadă. Ea evocă în special *„ofensa adusă ţării prin faptul că expoziţia nu îi reprezintă pe români, nici civilizaţia lor, nici cultura şi nici valorile lor spirituale"*. O apreciere edificatoare, ce nu se întemeiază, de fapt, decît pe faimoasa invitaţie şi pe titlul expoziţiei, menţionat dedesubtul fotografiei acestui ţigănuş! Înaintea vernisajului de ieri seară, nimeni nu văzuse fotografiile, sensibile şi autentice, ale unei ţări multietnice, unde alături de români trăiesc ucraineni, ţigani, unguri. Dar prezentarea chiar într-o formă artistică a minorităţilor deranjează autorităţile române, *în momentul în care primul-ministru belgian se pregăteşte pentru o vizită oficială în România.*

Orbită de problemele diplomatice, CGRI a condamnat posterul expoziţiei, care constituie *„o ofensă pentru cetăţenii români"*. Charles-Etienne Lagasse, director al CGRI, a insistat pe lîngă Comunitatea franceză, Comisia comunitară franceză şi chiar pe lîngă Watermael-Boitsfort pentru ca aceste instituţii să-şi retragă sprijinul pentru expoziţia lui Klaus Reimer. În timp ce cabinetul ministrului belgian, Didier Gosuin a satisfăcut fără să clipească ukazurile românilor, singur primarul Martin Payfa a avut curajul să ignore CGRI, vorbind despre o *cenzură preventivă*. Vizibil convins că este vorba despre o ofensă la adresa unei ţări prietene, Charles-Etienne Lagasse insistă şi semnează: *„Plîngerea Ambasadei României este legitimă. Este un subiect delicat. Acest copil dezbrăcat creează o imagine defavorabilă României. Comunitatea franceză are cu România un acord bilateral, care se derulează în bune condiţii. A ne asocia numele cu o expoziţie de acest gen este un raţionament greşit"*.

Dar oare nu este vorba aici de un amestec într-o problemă particulară, care nu priveşte CGRI? Şi asta pentru o expoziţie ale cărei fotografii nu le-a văzut încă nimeni... *„Eu am văzut titlul şi afişul – şi asta mi-a fost de-ajuns"*, declară în mod tranşant Charles-Etienne Lagasse. *„Trebuie să dăm dovadă de mai multă delicateţe în raporturile cu un partener. E ca şi cum s-ar face o expoziţie despre Belgia, avînd în chip de invitaţie un cornet de cartofi prăjiţi"*. Cartofii prăjiţi or fi totuna cu o nouă minoritate belgiană?

Christophe Schoune (*LE SOIR*, 26 martie 1997)

Această fotografie a ţiganilor pe invitaţia la expoziţie a fost cea care a supărat Ambasada României. Foto: Klaus Reimer. (*LE SOIR*, 27 martie 1997)

O notă falsă într-o ofensivă de seducţie

Mai mult de două milioane în România, în jur de un milion în republicile fostei Iugoslavii, aproximativ şase sute de mii în Ungaria: comunităţile ţigăneşti fac parte integrantă din mozaicul demografic al Europei Centrale şi balcanice. Dar guvernele respective nu apreciază deloc publicitatea, fie ea pur artistică, în jurul existenţei lor. Prea adesea private de drepturile politice şi cetăţeneşti, lăsate în afara programelor sociale deja compromise de costurile reformelor ce vizează economia de piaţă, victime ale clişeelor reductibile şi ale proastei reputaţii, rromii sînt trataţi ca nişte paria, ca nişte rezidenţi de rangul doi, în toată zona dintre Marea Neagră şi Adriatica.

În plină ofensivă de „cucerire" a Occidentului – pentru a-i seduce pe investitori, pe oamenii de afaceri –, îşi permite oare România să piardă, printr-o iniţiativă intempestivă, aberantă, preţiosul capital de încredere şi simpatie cîştigat prin recenta vizită la Bruxelles a noului său preşedinte, Emil Constantinescu? Între un acord de asociere la Uniunea Europeană şi negocieri strînse pentru a fi primită în Alianţa Nord-Atlantică în primul val, izbucnirea de mînie a ambasadei pare aproape suprarealistă, într-un total decalaj cu preocupările actuale ale României. Intoleranţa manifestată faţă de o modestă expoziţie de fotografii prejudiciază cu atît mai mult imaginea unei democraţii deschise şi pluraliste, cu cît intervine în momentul în care Bucureştiul cîştigă puncte preţioase în cursa diplomatică şi economică a integrării în instituţiile occidentale. Ea se explică, însă fără a se justifica, prin sensibilitatea nervoasă a unui stat naţional unitar manifestată ori de cîte ori este evocată realitatea multiplelor sale componente etnice. Nimeni nu a uitat polemicile istorice cu privire la soarta comunităţii maghiare din Transilvania, care s-au stins doar de curînd, odată cu semnarea Tratatului de la Timişoara, care a normalizat relaţiile, mult timp haotice, între Budapesta şi Bucureşti. O întrebare nevinovată: care ar fi fost oare reacţia oficială dacă invitaţia pentru expoziţie ar fi reprezentat copii din Cluj îmbrăcaţi în costume populare maghiare?

Gradul de civilizaţie a unui regim nu se măsoară prin redresarea finanţelor şale sau prin discursurile morale ale conducătorilor, ci în primul rînd prin acceptarea diversităţii umane, principala sa bogăţie.

Edouard van Velthem (*LE SOIR*, 26 martie 1997)

Ambasada opreşte cheltuielile

Ambasada României a reacţionat la articolele referitoare la expoziţia **„Românii"**, realizată de Klaus Reimer la Bruxelles (v. numărul de ieri al cotidianului *Le Soir*). Justificîndu-şi intervenţia pe lîngă instanţele francofone, ea şi-a exprimat *„îngrijorarea legitimă cu privire la imaginea defavorabilă creată ţării"* prin vehicularea unei invitaţii ce prezintă un copil ţigan pe jumătate gol. *„O imagine trunchiată, care are implicaţii multiple în contextul actual al psihozei pedofile"*, a adăugat purtătorul de cuvînt al ambasadei. Respingînd termenii de „ukaz" şi „presiuni", ambasada a adăugat că nu va mai cheltui bani pe hîrtii timbrate adresate instanţelor care susţin această expoziţie particulară. Incidentul s-a închis. Iar Jean-Luc Dehaene e aşteptat cît de curînd la Bucureşti, liniştit!

Christophe Schoune (*LE SOIR*, 27 martie 1997)

Comentarii în jurul expoziţiei de fotografii a lui Klaus Reimer, al cărei titlu, „Românii", a creat o polemică

• *Mare ne-a fost mirarea cînd, cititori pasionaţi ai ziarului* Le Soir *şi simpatizanţi ai României fiind, am descoperit un articol* ***important*** *(ca număr de rînduri) referitor la România. Citind însă, mirarea s-a transformat în dezolare. Pentru prima dată, doi ziarişti scriu despre România, sprijinindu-şi argumentele pe o fotografie, iar fotografia care însoţeşte articolele nu încearcă decît să transforme un incident minor într-unul major. Noi, care am fost în România de mai multe ori, am apreciat ospitalitatea şi prietenia românilor Am aşteptat în zadar în paginile ziarului dv. articole care să explice eforturile pe care le fac împreună atît cetăţenii belgieni, cît şi cei români în cadrul „Operaţiunii satele româneşti". Aţi scris oare un singur rînd despre întîlnirea comitetelor „Operaţiunea satele româneşti" francofone şi germanofone, petrecută pe 22 martie, la Beauraing?*

A. şi B. Verhaeghe (Les Bons Villers)

• *În numărul din 26 martie,* Le Soir *publică un articol intitulat „România îşi cenzurează la Bruxelles imaginea multietnică", care m-a rănit, mai întîi ca cetăţean, apoi în calitate de apărător al drepturilor omului şi, în sfîrşit, în calitate de preşedinte pentru comunităţile francofone şi germanofone, al unei asociaţii cetăţeneşti şi democrate, denumită „Operaţiunea satele româneşti"* (...) *Termenul de* cenzură *pe care-l folosiţi acoperă o acuzaţie gravă. Trebuie să reflectezi bine înainte de a-l folosi, ca să nu denigrezi democraţia. Or, mă mir şi trebuie să spun că sînt chiar scandalizat pentru faptul că* Le Soir, *un ziar serios, vorbeşte de cenzură cînd o ambasadă protestează împotriva unei imagini contrafăcute a ţării sale. Nu fotografia acelui copil m-a jignit, ci faptul că ea încearcă să reprezinte global un popor prin însuşi titlul său generic,* „Românii".

Ce-am spune noi dacă la Bucureşti o galerie ar prezenta o expoziţie de fotografie servindu-se de fotografii ale lui Dutroux şi Derochette, pe care ar intitula-o „Belgienii"?

J.-P. Molle (Florenns)

• *Am fost să văd expoziţia fotografică a lui Klaus Reimer, de la Watermael-Boitsfort. Am găsit nişte portrete a căror calitate artistică mi-a părut în general valabilă pentru un eveniment cultural de cartier. Cîteva fotografii, inclusiv cea a puştiului pe jumătate dezbrăcat, prefăcîndu-se a cînta la vioară, sînt într-adevăr de remarcat. Dar ce contradicţii strigătoare la cer între titlul general al expoziţiei (*„Românii"*) şi particularitatea personajelor expuse, în care majoritatea sînt ţigani şi toţi de o sărăcie uluitoare. Pe cît de bine Klaus Reimer îşi foloseşte talentul pentru a obţine imagini-şoc, în aceeaşi măsură el a fost lipsit de cea mai elementară rigoare, dînd acest titlu expoziţiei sale. Căci, dacă el a vrut să înfăţişeze o comunitate despre care ştie foarte bine că reprezintă doar cîteva procente din populaţie (în România, dar şi în ţările regiunii), de ce i-a dat atunci un alt nume? Şi-a imaginat oare (el sau organizatorii expoziţiei) că cuvîntul „ţigan" este în sine peiorativ? Cît despre protestul Ambasadei României... îl găsesc justificat şi inevitabil.*

Doru Mărgineanu (1180, Bruxelles)

• *Am fost în România de 15–20 de ori, nu mai ţin minte. Spun asta pentru că, lăsînd modestia la o parte, pot pretinde că cunosc bine o parte din România, acea parte profundă a ei reprezentată de satele sale* (...) *Nu neg existenţa ţiganilor, dar a reduce România la această imagine înseamnă a atribui o valoare falsă ţării din Carpaţi* (...) *După alegerea noului preşedinte, cel puţin din noiembrie trecut, românii au votat pentru schimbare. România a întors spatele nostalgicilor comunismului şi corupţiei. Este nevoie de o imagine absolut nouă, pentru ca această ţară să se integreze spaţiului european. Să-i ajutăm cu bunăvoinţa noastră şi să nu mai revenim cu clişee* (...) *Să întoarcem pagina şi să descoperim o Românie nouă.*

Robert Schils (Waterloo)

• *După părerea mea, românii nu doresc să-şi nege diversitatea multietnică* (...) *Mulţi dintre ei ar fi chiar înclinaţi să vadă în această faimoasă diversitate singura promisiune de adevărată bogăţie* (...) *Revenind la fotografia contestată, mă gîndesc că ar fi fost de dorit, înainte de a o publica, să se fi luat în calcul mîndria românilor, cultura şi sensibilitatea lor faţă de tot ce le atinge imaginea pe care, mai mult sau mai puţin, unii străini, de multe ori prost instruiţi, o vehiculează cu privire la acest subiect.* (...) *Lucrul la care pot răspunde fără a ezita este că realizatorul expoziţiei se face vinovat nu numai de o eroare de apreciere, dar şi de lipsă de gust.*

Georges Marlet (Drogebons)

(*LE SOIR*, 10 aprilie 1997)

Traducere de ADRIANA BOBEICĂ

ERNEST H. LATHAM, JR.

A venit vremea

Cu ocazia seminarului despre România şi NATO, organizat la Centrul Woodrow Wilson din Washington DC, pe data de 9 aprilie, Vladimir Tismăneanu opina că e vorba de *„o idee proastă căreia i-a venit vremea"*. Dorea, probabil, să spună că, într-o lume mai bună, n-ar fi fost nevoie de NATO, dar, în universul nostru mai puţin decît perfect, NATO pare soluţia ideală pentru o mulţime de probleme, reale sau imaginare. De aceea, trebuie să continuăm eforturile în acest sens, iar acum a sosit vremea pentru expansiunea NATO.

Seminarul menţionat, cu tema *„Candidatura României pentru intrarea în NATO: aspecte militare şi de securitate"*, a fost co-sponsorizat de Academia Româno-Americană (ARA) şi Centrul Woodrow Wilson (Institutul Smithsonian) şi a reunit experţi, reprezentanţi guvernamentali, lume academică. Punctul de vedere al guvernului a fost exprimat de Jonathan Rickert, director pentru Europa în Departamentul de Stat, de ambasadorul Henry Clark şi de Jeffrey Simon, de la Institutul de Studii Strategice al Universităţii Naţionale de Apărare. Problema a fost analizată la nivel academic de profesorii Vladimir Tismăneanu (Universitatea Maryland), Peter Gross (Universitatea de Stat din California, Chico), Dan Nelson (Universitatea Virginia Commonwealth) şi Walter Bacon (Universitatea din Nebraska, Omaha).

Seminarul a fost primul eveniment sponsorizat de ARA la Washington. Potrivit statutului ambelor instituţii organizatoare, ca entităţi americane încorporate şi scutite de taxe, ele nu fac lobby pentru guvern şi nu formulează poziţii politice instituţionale. De aceea, obiectivul seminarului a fost acela de a examina cu un maximum de rigoare şi profunzime problemele extinderii NATO, în special rolul României în acest proces. Nu au fost exprimate decizii şi nu au fost avansate recomandări. Cu toate aceste constrîngeri instituţionale, seminarul trebuie privit ca un succes, el a reunit reprezentanţi guvernamentali şi teoreticieni academici în prezenţa unui public variat din diferite domenii (mass-media, universităţi, diplomaţie).

În aceeaşi zi – şi nu întîmplător –, în *Los Angeles Times*, ediţia Washington DC, apărea o pagină susţinută de românii americani, afirmînd **Romania belongs in NATO – Locul României este în NATO**.

Duminică 20 aprilie, un grup de români americani au organizat o demonstraţie în faţa Casei Albe, pentru a sprijini integrarea României în NATO. O noutate absolută a fost, cu această ocazie, faptul că românilor americani li s-au alăturat unguri americani, care sprijină şi ei, în mod activ, integrarea NATO pentru România. Demonstraţia a fost facilitată prin eforturile Congresului Românilor Americani (CORA). Sute de demonstranţi au sosit la Casa Albă cu autobuze, de la Philadelphia, New York şi Detroit, avînd reprezentanţi din variate grupuri. Demonstranţii comunităţii de români din America s-au întîlnit cu un oficial al Casei Albe şi au înmînat o petiţie purtînd

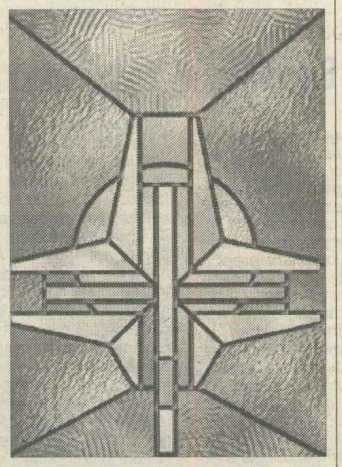

10.800 de semnături, în sprijinul integrării României în NATO din primul val.

În ziua de 23 aprilie, Catedra „Ion Raţiu" de Studii Române de la Universitatea Georgetown, Washington, sponsorizează o întîlnire cu Adrian Severin, ministrul de Externe al României. Se aşteaptă ca ministrul român să vorbească despre integrarea României în comunitatea euro-atlantică, temă care va domina întrevederile sale cu lideri ai Congresului şi diplomaţiei americane pe probleme de apărare. Momentul de vîrf al prezenţei sale la Washington este, în chiar prima zi a vizitei sale la Washington, intervalul de o oră şi jumătate dedicat întîlnirii cu Madeleine Albright, Secretar de Stat.

Joi 24 aprilie, la „Centrul Cultural Român" din New York a avut loc masa rotundă *„România şi integrarea euro-atlantică"* – participanţi fiind Joseph Harrington (preşedinte al „Societăţii Americane pentru Studii Române"), Ernest Latham (secretar ARA), Gabriel Topor (ştiinţe politice, Universitatea Columbia), Alexandru Şerban (relaţii internaţionale, Universitatea Columbia).

Americanii au în prezent un larg spectru de posibilităţi de informare privind atitudinea şi situaţia României în perspectiva integrării euro-atlantice. O asemenea activitate este evident în avantajul ţării. E însă de notat că guvernul american rămîne interesat de transparenţa procesului guvernamental român. Pe data de 18 aprilie, *Washington Times* publica un articol semnat de Michael Ledeen şi Ion Pacepa, exprimînd preocuparea faţă de reforma serviciului secret al României. Refugiaţii români au oferit ani în şir americanilor poveşti de groază despre Securitate. De aceea, nu e de mirare că americanii şi alţi membri NATO sînt preocupaţi de faptul că reprezentanţi proeminenţi ai Securităţii ar continua să deţină poziţii de conducere sau influenţă în actualul guvern. D-l Adrian Severin va fi probabil încurajat, în cursul vizitei sale, să comenteze acest subiect.

21 aprilie

*Pagina a fost publicată în numărul 16 al revistei *„22"*, 1997

OANA LUNGESCU

Euro-scepticism şi lărgirea Uniunii Europene

Preşedintele Comisiei Europene, Jacques Santer, a avertizat luni 21 aprilie că atitudinea euro-sceptică a unor politicieni ar putea primejdui extinderea spre est a Uniunii. Discursul său, intitulat „Un mesaj către sceptici", a fost pronunţat la Amsterdam, oraşul unde liderii Uniunii Europene se vor întîlni peste mai puţin de două luni pentru a parafa un nou tratat menit să consfinţească importante reforme instituţionale. Deşi nu a menţionat nominal Marea Britanie, discursul lui Jacques Santer intervine spre sfîrşitul campaniei electorale britanice, care a adus în primul plan lupta dintre aşa-numiţii „euro-sceptici" şi „euro-entuziaşti" din partidul conservator, adică dintre cei care sînt partizanii unei mai strînse integrări europene şi cei care i se opun cu înverşunare. „Euro-sceptici" există însă şi în Olanda, în Germania sau în alte părţi ale Uniunii – şi Jacques Santer a ales acest moment pentru a le atrage atenţia asupra unui posibil eşec la Amsterdam. Dacă ţările membre nu cad de acord asupra reformelor instituţionale, acest eşec va împiedica extinderea spre răsărit, a spus el. Pînă cînd nu ne-am aranjat locuinţa, nu putem primi noi locatari – a afirmat preşedintele Comisiei Europene.

Cele 15 ţări membre n-au convenit pînă acum asupra simplificării procesului decizional şi restructurării Comisiei Europene – braţul executiv al Uniunii. Marea Britanie – principala „euro-sceptică" – nu vrea, de exemplu, să renunţe la dreptul de veto în anumite domenii în favoarea unui vot majoritar. Alte ţări, precum Franţa, resping propunerile care le-ar reduce reprezentarea la nivelul Comisiei Europene. Toţi sînt însă de acord că actualul mecanism nu va duce decît la paralizie la începutul secolului următor, cînd Uniunea Europeană s-ar putea extinde la 25 de membri.

Jacques Santer subliniază în discursul său importanţa politică şi istorică a extinderii, descriind procesul drept *„prima dată în 500 de ani cînd Europa se va reconcilia cu ea însăşi în pace"*. Dacă pierdem această şansă, spune el, generaţiile viitoare nu ne-o vor ierta. Şi, în ciuda speculaţiilor că opiniile Comisiei Europene asupra ţărilor candidate – aşa-numitele „avize" – ar putea fi amînate pînă la toamnă, J. Santer anunţă că ele vor fi date publicităţii în iulie, dacă reuniunea de la Amsterdam îşi va fi atins obiectivele.

Un înalt demnitar al Comisiei a confirmat luni BBC-ului că avizele vor fi înaintate Parlamentului European la 15 iulie şi că ele vor fi diferenţiate potrivit condiţiilor din fiecare ţară. De exemplu, a spus el, Uniunea nu doreşte să importe probleme politice sau dispute cu minorităţile etnice. Pe acest criteriu, e greu de crezut că Slovacia – criticată în repetate rînduri de comisarii europeni – ar putea începe negocierile de aderare în primul val. Principalele candidate rămîn în prezent, potrivit surselor de la Comisia Europeană, Polonia, Cehia şi Ungaria, chiar dacă se discută încă despre ţări mici, dar cu economie performantă, precum Estonia şi Slovenia. Situaţia economică a României şi lipsa de competitivitate par s-o excludă din acest prim val. De altfel, în ultimele zile, reprezentanţi ai Comisiei Europene au subliniat tot mai insistent că nu toate cele zece candidate vor începe negocierile de aderare în acelaşi timp, aşa cum speră unii politicieni români. Ar fi imposibil, spunea categoric un oficial. Pînă acum, însă, singura consolare pentru cei care nu vor începe negocierile va fi participarea la o mare conferinţă europeană permanentă, cu întîlniri la înalt nivel, de două ori pe an. Este o propunere mai veche a Franţei, adoptată recent la întîlnirea miniştrilor de externe ai Uniunii Europene, din Olanda. O asemenea perspectivă ar putea spori euro-scepticismul în estul continentului, dar Jacques Santer n-a abordat această chestiune în discursul de la Amsterdam.

(Comentariu de la Bruxelles difuzat de BBC)

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau
(pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU (**redactor-şef**); RODICA PALADE (**redactor-şef adjunct**); ANDREI CORNEA (**publicist comentator**); OANA ARMEANU (**şef secţie social**); MARIAN CHIRIAC (**politic**); IULIAN ANGHEL (**politic, social**); DAN PERJOVSCHI (**grafician**); LUCIAN PIUCĂ (**tehnoredactor**); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ŞTEFAN (**corectori**); MIRCEA IONESCU (**şef serviciu difuzare**); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (**difuzare**); MIHAELA CUCU (**publicitate**); ALINA CORBU (**contabil-şef**); IULIANA FLOREA (**casier**); ADRIANA BOBEICĂ (**secretariat**); LIDIA CRISTESCU (**procesare text, abonamente**); CONSTANTIN VĂDUVA (**fotoreporter**).
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente:
ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, ÉMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA (**comentariu politic**), ILIE ŞERBĂNESCU (**comentariu economic**), H.-R. PATAPIEVICI (**eseu**), CEZAR BĂLTAG (**istoria religiilor**), MAGDA CĂRNECI (**cultură**), DAN C. MIHĂILESCU (**cronică literară**), ERWIN KESSLER (**cronică plastică**), DIANA TURCONI (**reportaj, anchete**).

Corespondenţi: FEY LÁSZLÓ, IOAN MUŞLEA (**Cluj**), DANIEL VIGHI (**Timişoara**)

Consiliul consultativ 22: *MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXĂNDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, ÉMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.*

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761